

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA BAĞLAÇLAR

Serdar YAVUZ*

ÖZET

Görevdeş ya da anlamca birbiriyle ilgili kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan ve şekil ve anlam bakımından ilişki kuran dil birliklerinin birlikte kullanılmasını sağlayan gramer yapısına bağlaç denmektedir. Dolayısıyla bağlaç öbekleri hem yazılı hem de sözlü anlatımda metnin oluşumuna katkı sağlayan önemli bir ögedir. Bu yüzden bağlacın bulunduğu yerde mutlaka kendisinden önce veya sonra bir yargı bütünlüğünün bulunması gerekmektedir.

Çalışmada; Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan köy, kasaba, ilçe, il ve bölge merkezlerinde derlenen metinler ve bu metinlerdeki bağlayıcılık özelliği olan dil birlikleri inceleme konusu olmuştur. Türkiye Türkçesi ağızları üzerine yazılmış kitap, makale-bildiri metinlerinden oluşan toplam 152 çalışma taranmıştır. Bu tarama neticesinde elde edilen sonuç oldukça şaşırtıcıdır. Zira ölçünlü Türkçeye kaynaklık eden Türkiye Türkçesi ağızlarında 734 adet bağlaç tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Türkçesi ağızları, bağlaç, bağlayıcı, düşünsel bağlayıcılık.

CONJUNCTIONS IN THE DIALECTS OF TURKEY TURKISH

59

ABSTRACT

We call the gramer structure which connect words that are peer and related to each other, word groups and sentences and which relates a coherence in terms of shape and meaning as conjunction. Therefore conjunction groups are important elements which contribute to formation of text in both oral and written expression. Thus there has to be a conclusion integrity in the place of a conjunction before and after it

In our study; texts which are compiled from the centers of village, town, county, province and region in Turkey Republic and language groups which has the feature of binding in these texts are the matter of research. In total 152 works which are formed of books and article-judgement texts written about dialects of Turkey Turkish. As a result of this scan, the result is quite surprising because 734 conjunctions are detected in dialects of Turkey Turkish which is the source of Turkish.

Keywords: Dialects of Turkey Turkish, Conjunction, Binder, Spiritual Bindingness.

1. Bağlaç Kavramı Hakkında

Bir dili bütün olarak kavrayabilmek için, öncelikle o dilin yapısını oluşturan parçaları ele alıp incelemek ve daha sonra parça bütün ilişkisi içerisinde bütünü anlamaya çalışmak gerekir. Bağlaçlar görevli ve anlamlı kelimeler olduğu için parçadan bütüne gidişte önemli görevler üstlenir. Çünkü dil; kelime, kelime grupları ve cümlelerden meydana gelmektedir. Kelime, kelime

* Yrd. Doç. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, E-posta: serdaryavuz23@hotmail.com

grubu ve cümleler metin oluşumundaki temel göstergelerdir. Bunların birbiriyle ilişkisi ise anlam ve anlatımın açık, net ve anlaşılır olmasını sağlar. İşte bu noktada metni oluşturan öğeleri birbirine bağlayan daha açık bir ifadeyle metnin ortaya çıkmasını sağlayan unsurların en önemlisi bağlaçlardır.

Bir dilin bağlaç sayısının çokluğu o dilin ifade yeteneğinin seviyesini ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Bağlaçların sınırlılığı ise çok sayıda kısa cümlelerle oluşturulmuş bir anlam ve ifade karmaşıklığı doğuracak, dilin akıcılığını önleyecektir. Bağlaçların etkin bir şekilde kullanımı ile, anlaşılması ve ifade edilmesi zor olan duygu ve düşünceler daha rahat bir şekilde dile getirilecektir. Bir dilin akıcılığını, bağlaçlarla sağlanmış cümlelerin çokluğu daha net ifade etmektedir. Bu da bir bakıma o dilin gelişmişlik seviyesini göstermektedir. “Bağlaçların metin içerisindeki sık kullanımı günümüz dilbilim araştırmalarında cümle üstü en büyük dil birimi olarak kabul edilen metnin en önemli yapı ve anlam örgüsünü teşkil etmektedir¹.”

Dilin yapısı içerisinde son derece önemli bir bölüme sahip olan bağlaçlara dil bilgisi kitaplarında daha çok edat başlığı altında hep bir alt başlık şeklinde yer verilmesi bizi bu konuda çalışma yapmaya yöneltmiştir. “*Bütün bunlardan sonra bağlaç nedir?*” sorusunu için bağlaç teriminin tanımlanması ve kapsamının belirlenmesi gerekecektir. Çünkü Türkiye Türkçesi gramerlerinde bağlaç terimiyle ve bağlacın kapsamıyla ilgili görüş ve anlayış farklılıkları böyle bir belirlemeyi zorunlu hale getirmektedir.

2. Bağlaç Nedir?

Bu sorunun cevabını vermeden önce bağlacın bütün sözcük türleri içerisindeki yerini belirlemek daha doğru olacaktır. *Jean Deny* sözcük türlerini “ad, eylem ve ilgiç” olmak üzere üç grupta inceler. Bağlaçlara da ilgiçlerin içerisinde yer verir².

Kononov; detaylı bir sözcük türü ayrımını veren gramercidir. *Kononov’a* göre Türkiye Türkçesindeki sözcükler biçim, sözdizimi ve anlam bakımından 11 bölüme ayrılmaktadır. Ad, sıfat, sayı sıfatı, adıl, eylem, belirteç, sonek, bağlaç, ilgeç, ünlem ve yansıma sözcükler³.

Doğan Aksan yönetiminde çıkan *Sözcük Türleri* adlı eserde ise Jean Deny’den itibaren önemli gramercilerimizin yaptıkları sözcük tasnifleri verildikten sonra sözcük türleri sekiz başlık altında incelenmiş olup ilgeç hariç bütün sözcük türlerine Latince adlar verilmiştir. Eserde ad, sıfat, adıl, ilgeç, bağlaç, ünlem, eylem başlıklarıyla sözcük türleri sekiz başlıkta incelenmektedir⁴.

Zeynep Korkmaz da sözcük türlerinin sınıflandırılması ile ilgili kapsamlı bir değerlendirme yapmıştır. *Korkmaz’a* göre: “Kelimeler, sözdizimindeki yerleri ve işlevleri bakımından anlamlı kelimeler ve görevli kelimeler olmak üzere başlıca iki gruba ayrılmaktadır. “*İsimler, isim grubuna girenler (sıfat, zarf, zamir) ve fiiller anlamlı kelimeleri meydana getirmektedir. Anlamlı kelimeler isim ve fiillerin dışında kalanlar ise (edat, bağlaç, ünlem) görevli kelimeleri oluşturmaktadır*”⁵.”

Zeynep Korkmaz Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi) adlı eserinde ise kelimeleri dört grupta incelemiştir. Bunlar; ad soylu olanlar (isim, sıfat, zamir, zarf), fiiller ve fiil soylu olanlar,

¹ Tahsin Aktaş, “Metin Oluşumunda Bağlaçların Yeri”, *Türk Dili Dergisi*, C. 1994/1, S.505, s. 55

² Jean Deny, *Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)*, (Çev. :A. U. Elöve), Maarif Matbaası, İstanbul 1941, s. 955.

³ Doğan Aksan, *Sözcük Türleri I*, TDK Yay., Ankara 1983, s. 23.

⁴ Doğan Aksan, age, s. 24.

⁵ Zeynep Korkmaz, “Türkçede Edat Konusu ve Gramerlerimizde Bu Konu İle İlgili Sınıflandırma Sorunu”, *Hasan Eren Armağanı*, TDK Yay., Ankara 2000, s. 229.

görevli kelimeler (edatlar, bağlaçlar), görevli ve anlamlı kelimeler (ünlemler) şeklindedir. Korkmaz bağlaçları görevli kelimeler sınıfında incelemiştir⁶.

Tahsin Banguoğlu, Anahatlarile Türk Grameri adlı eserinde kelimeleri mana bakımından sekiz bölümde incelemiştir (isim, sıfat, zamir, zarf, edat, rabıt, nida, fiil) ve bağlaçları *rabıt* başlığı altında vermiştir⁷.

Muharrem Ergin'e göre sözcükler, asıl ve yardımcı kelimeler olmak üzere iki grupta incelenebilir. *Ergin*, isim ve fiillere asıl kelimeler edatlara ise yardımcı kelimeler demiştir⁸.

Ahmet Cevat Emre kelimeleri anlam, yapılış ve dizim bakımından olmak üzere üç grupta incelemiştir ve bağlaçları dizim bakımından kelimeler bölümünde sınıflandırmıştır. *Emre* bağlaçlar için; "Sözcükler ve cümleler arasındaki her türlü ilgi ve bağları işaretlemek için kullanılan dil araçlarına bağlaç denir"⁹ tanımını yapar.

Oya Kaynak Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler adlı eserinde sözcük türlerini "sözlüksel-bağımlı biçimbirimler (fiiller), sözlüksel özgür biçimbirimler (ad, sıfat, belirteç), görevsel özgür biçimbirimler (yerdeş öncüller, ilgeçler, dereceleme öncülleri, yönverenler (bağlaçlar))"¹⁰ şeklinde incelemiştir.

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz, Türk Dili El Kitabı'nda kelimeleri üçe ayırmış olup İsim soylu kelimeler, fiil soylu kelimeler ve diğerleri, diyerek bağlaçları diğerleri başlığı altında vermişlerdir¹¹.

Metin Karaörs ise sözcükleri asıl kelimeler ve yardımcı kelimeler" olarak değerlendirir ve bağlaçları yardımcı kelimeler grubu adı altında inceler¹².

Ahmet Buran "Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni" adlı makalesinde sözcük türlerini iki grupta inceler. *Buran'a* göre sözcükler asıl kelimeler ve yardımcı kelimeler olmak üzere iki grupta incelenir. *Buran*, bağlaçları yardımcı kelimeler grubunda değerlendirir¹³.

Görüldüğü üzere sözcük türlerinin tasnifi konusunda bir birliktelik yoktur. Ancak yapılan değerlendirmelerin çoğunda bağlaçlar edat kavramı ile birlikte görevli kelimeler sınıfında incelenmiştir. Türk gramerinde var olan edat bağlaç karışıklığı ise bundandır. Bağlaçların isim soylu kelimeler grubunda **anlamlı ve görevli** kelimeler içerisinde incelenmesi daha doğru olacaktır. Anlamlıdır çünkü; sözcükler ve cümleler arasında anlamsal ilişkiler kurar. Görevlidir çünkü; sözcükleri ve cümleleri bağlayıcılık fonksiyonu ile birbirine bağlar.

Bağlaç teriminin Türk dilindeki yeri birtakım karışıklıklara sebebiyet vermektedir. Bazı gramerciler bağlaçları edatlarla birlikte değerlendirmiş ve edatlar konusu içerisinde bir alt başlık olarak vermiş bazıları ise bağlaçları müstakil bir sözcük türü olarak değerlendirmiştir.

J. Deny de bağlaçları müstakil bir sözcük türü olarak almamıştır. Bağlama görevindeki kelimeleri edatların içinde değerlendirmiş ve bunları üçe ayırarak incelemiştir. *Deny*, edat başlığı

⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesinin Grameri (Şekil Bilgisi)*, TDK Yay., Ankara 2007 s.193-1191.

⁷ Tahsin Banguoğlu, *Anahatlarile Türk Grameri*, Dergah Yayınları, İstanbul 1940, s. 26.

⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993, s. 329.

⁹ Ahmet Cevat Emre, *Türk Dilbilgisi*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1945, s. 19.

¹⁰ Oya Kaynak, *Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler*, TDK Yay., Ankara 1979, s. 35-44.

¹¹ Nurettin Demir-Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafiker Yay., Ankara 2003, s. 196-200.

¹² Metin Karaörs, *Türk Lehçelerinde Karşılaştırmalı Şekil ve Cümle Bilgisi (Cümle Tahlilleri)*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 436.

¹³ Ahmet Buran, "Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni", *3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996*, TDK Yay., Ankara 1999, s. 209.

Leylâ Karahan, *Türkçede Söz Dizimi-Cümle Tahlilleri* adlı eserinde edat ve bağlaç terimlerini *bağlama grubu* başlığı altında birleştirmiştir²⁷.

Kaya Bilgegil de *bağlaç* terimini kullanmıştır²⁸.

Nurettin Koç, *bağlaç* terimini kullanmıştır²⁹.

Haydar Ediskun ise bağlaçları başlı başına anlamları olmayan kelime grupları olarak niteler³⁰.

Mustafa Özkan vd. bağlaçları söz diziminde bağlama işlevini gören unsurlar olarak niteler³¹.

M. Ata Çatıkkaş, *Türk Dili ve Kompozisyon Kılavuzu* adlı eserinde bağlaçları edatların alt kolu olarak değerlendirmiştir. Edatları sınıflandırırken şu sıralamayı yapmıştır: 1.) Çekim edatı, 2) Bağlama edatı (atıf, rabıt), 3) Kuvvetlendirme edatı, 4) Denkleştirme karşılaştırma edatı, 5) İşaret edatları, 6) Soru edatı, 7) Cevap edatları, 8) Ünlem edatları, 9) Tekrar edatları³². Bu sınıflandırmayı yaparken bağlaç terimi için *atıf* ve *rabıt* kavramlarını kullanmıştır.

Muhittin Bilgin ise *bağlaç* terimini kullanıp bağlacın görevdeş ve anlam yakınlığı bulunan kelime ve cümlelerle ilişki kurduğunu ifade eder³³.

Bağlaçlar hakkında en geniş bilgiyi veren Zeynep Korkmaz da bağlaçları gramer birliklerini birbirine bağlayan, anlam ilişkileri kuran unsurlar olarak niteler³⁴.

Doğan Aksan yönetiminde yayımlanan *Sözcük Türleri* adlı kitapta da bağlaçlarla ilgili ayrıntılı bilgi verilerek şu açıklamalar yapılmıştır: “Bağlaçlar kelime, kelime grubu ve cümleler arasında anlam ilişkisi kurarlar³⁵.”

Günay Karaağaç *Türkçenin Söz Dizimi* adlı eserinde bağlaçları iki grupta incelemiştir. *sıralayıcı bağlayıcılar ve açıklayıcı bağlayıcılar*³⁶.

Janos Eckmann *Çağatayca El Kitabı*’nda bağlaçları edat başlığı altında incelemiş ve “Çekim edatlarının iki çeşidi vardır: “Kelimleri ve yardımcı cümleleri birleştiren sıralama edatları, yardımcı cümleyi esas cümle ile birleştiren bağlama edatları³⁷.” diyerek bağlaçları edatlara bağlı bir alt başlık olarak değerlendirmiştir.

Oya Kaynak (*Adalı*)’nın kaleme aldığı *Türkçede Bağlaçlar* adlı makalede bağlaçların sınıflandırılması ve kullanılışları ile ilgili ayrıntılı bilgi vererek, bağlaçları bağlama işlevi gören kelime grupları olarak değerlendirmiştir³⁸.

²⁷ Leyla Karahan, *Türkçede Söz Dizimi (Cümle Tahlilleri)*, Akçağ Yay., Ankara, s. 30.

²⁸ Kaya Bilgegil, *Türkçe Dilbilgisi*, Dergah Yay., İstanbul 1982, s. 227.

²⁹ Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1990, s. 59-62.

³⁰ Haydar Ediskun, *Türk Dilbilgisi*, Remzi Kitabevi, İstanbul, s. 302.

³¹ Mustafa Özkan vd., *Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım*, Filiz Kitabevi, İstanbul 2007, s. 539.

³² M. Ata Çatıkkaş, *Türk Dili Kompozisyon Bilgileri*, Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1996, s. 32.

³³ Muhittin Bilgin, *Anlamdan Anlatıma Türkçemiz*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002, s. 310.

³⁴ Zeynep Korkmaz, age, s. 1091.

³⁵ Doğan Aksan, age, s. 145.

³⁶ Günay Karaağaç, *Türkçenin Söz Dizimi*, Kesit Yay., İstanbul 2009, s. 37.

³⁷ Janos Eckman, *Çağatayca El Kitabı*, (Çev. : Günay Karaağaç), Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 134.

³⁸ Oya Kaynak, “Türkçede Bağlaçlar”, *Türk Dili Dergisi*, Ankara 1969, C. XIX, S. 209, s. 697-705.

3. Terim Olarak Bağlaç

Bağlaçlar ile ilgili giderilmesi gereken bir diğer konu ise adlandırma ile ilgilidir. Çünkü bağlaçların adlandırılmasında oldukça farklı terimler kullanılmıştır. *Ergin bağlama edatları*³⁹, *Hacıeminoğlu bağlama edatları*⁴⁰, *Eckmann çekim edatları başlığı altında sıralama ve bağlama edatları*⁴¹, *Hengirmen bağlaç*⁴², *Gencan bağlaç*⁴³, *Grönbech bağlar*⁴⁴, *Kaynak bağlaç*⁴⁵, *Ediskun bağlaç*⁴⁶, *Banguoğlu rabit*⁴⁷, yine *Banguoğlu Türkçenin Gramerinde bağlam*⁴⁸, *Demiray bağlaç grupları*⁴⁹, *Emre bağlaç*⁵⁰ terimleri kullanılmıştır. *Adalı* daha sonra bağlaç terimi yerine *yönveren*⁵¹ terimini kullanmıştır. *Koç bağlaç* terimini kullanmıştır.⁵² *Şimşek* bağlaç öbeği şeklinde adlandırmıştır.⁵³ *Bilgegil bağlaç* terimini kullanmayı tercih etmiştir.⁵⁴ *Mansuroğlu bağlama edatları* terimini kullanmıştır.⁵⁵ *Demircan bağlayıcı*.⁵⁶ *Korkmaz* da önceleri *bağlama edatı* terimini kullansa da⁵⁷ daha sonra *Türkiye Türkçesi Grameri*'nde *bağlaç* terimini kullanmıştır.⁵⁸ *Karaağaç bağlama edatları*, *Gabain* "Bir cümle ekseriya daha önceki cümle ile mantıki bir bağlantı oluşturan kısa kelimeler yahut çok az uzun olmayan kelime gruplarıyla başlatılır." Bu açıklamalardan sonra terim olarak *Gabain cümle başı edatı* terimini kullanmayı uygun bulur.⁵⁹ Türkiye Türkçesi'nde terminoloji konusunda görülen farklı yaklaşımlar Çağdaş Türk Lehçelerinde görülmez. Bağlaç terimi her lehçede karışıklığa sebep vermeyen terimler ile karşılanmaktadır. Türkiye Türkçesi dışında günümüz Türk lehçelerinde görülen bizim bağlaç diye adlandırdığımız terimin karşılığı şöyledir: Azerbaycan Türkçesi *bağlayıcı*, Türkmen Türkçesi *soyuz-bağlayıcı*, Gagavuz Türkçesi *baalayıcı*, Özbek Türkçesi *baglavci*, Tatar Türkçesi *terkagec*, Başkurt Türkçesi *terkawes*, Kumuk Türkçesi *baylawuç*, Karacay-Malkar Türkçesi *baylaw-baylam*, Nogay Türkçesi *tirkewiş*, Kazak Türkçesi *şılav-jalgavlık*, *şılav jlgav*, Kırgız Türkçesi *baylamta*, Altay Türkçesi *kolbaacı*, Hakas Türkçesi *palgandı*, Tuva Türkçesi *evilel*, Şor Türkçesi *soyuzpaglaş*,⁶⁰ Rusça *soyuz*⁶¹ şeklindedir.

³⁹ Muharrem Ergin, age, 330.

⁴⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, age, s. 113.

⁴¹ Janos Eckman, age, s. 135.

⁴² Mehmet Hengirmen, age, s. 175

⁴³ Tahir Nejat Gencan, age, s. 482

⁴⁴ K. Grönbech, age, s. 44

⁴⁵ Oya Kaynak, agm, s. 697-705

⁴⁶ Haydar Ediskun, **Türk Dilbilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988, s. 302.

⁴⁷ Tahsin Banguoğlu, **Anahatlarla Türk Grameri**, Dergah Yayınları, İstanbul 1940, s. 41.

⁴⁸ Tahsin Banguoğlu, **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., İstanbul 2004, s. 390.

⁴⁹ Kemal Demiray, age, s. 193.

⁵⁰ Ahmet Cevat Emre, age, s. 505-521.

⁵¹ Oya Kaynak, **Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler**, TDK Yayınları, Ankara 1979, s. 41.

⁵² Nurettin Koç, age, s. 59-62.

⁵³ Rasim Şimşek, **Örneklerle Türkçe Söz Dizimi**, Kuzyay Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A. Ş. 1987, s. 390.

⁵⁴ Kaya Bilgegil, age, s. 227.

⁵⁵ Mecdut Mansuroğlu, "Türkçe Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları", **TDK Yay., TDAY-B.**, s. 59.

⁵⁶ Ömer Demircan, "Türkçede Bağlam İşlevleri ve Bağlayıcıları", **Türk Dilbilim Konferansı Bildirileri**, 9-10 Ağustos 1984, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s. 31.

⁵⁷ Zeynep Korkmaz, "Türkiye Türkçesinde Edat", **Türk Gramerinin Sorunları II**, TDK Yay., Ankara 1999, s. 419-420.

⁵⁸ Zeynep Korkmaz, age, s. 1069

⁵⁹ A. Von Gabain, **Eski Türkçenin Grameri**, (Çev. : Mehmet Akalın), TDK Yay., Ankara 1988, s. 415.

⁶⁰ Emine Gürsoy Naskali, **Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara 1997, s. 20.

⁶¹ Alaattin Mehmedoğlu, Ahmet Buran, **Karşılaştırmalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, Nil Yay., Ankara 1994, s. 16.

Biz de çalışmamızda kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan bu gramer birliğine *bağlaç-bağlayıcı* demenin daha uygun olacağını düşündük. Tarafımızca çalışmamızda esas teşkil edecek olan bağlaç terimi İng. ve Fr. da conjunction, Alm. konjunktion, Osm. rabıt kelimelerinin karşılığıdır. Bağlaç konusunda üzerinde durulması gereken ilk sorun olan terim karmaşasını çalışmamız sınırları içerisinde yukarıdaki gibi adlandırdıktan sonra önceden bahsettiğimiz terminoloji farkından ortaya çıkan tanım meselesi ise şöyledir:

3. 1. Terim Olarak Bağlacın Tanımı

Necmettin Hacıeminoğlu bağlaçlara tanım olarak; “*Cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime gruplarını ya mana bakımından yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir*”⁶².” ifadesini kullanır.

Muharrem Ergin bağlama edatları için; “*Kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan onlar arasında bir irtibat kuran edatlardır*”⁶³.” şeklinde değerlendirmesini yapar.

Tuncer Gülensoy bağlaçları açıklarken; “*Kelimelerden küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri şekil veya mana bakımından birbirine bağlayan, onlar arasında irtibat kuran edatlara bağlama edatları denir*”⁶⁴.” ifadesini kullanır.

Sezai Güneş Türk Dili Bilgisi adlı gramer kitabında bağlaçları; “*Bunlar aynı, sözde yer alan birden fazla kelime veya kelime grubu arasında değişik yönlü ilişkiler kurmaya; iki cümleyi birbirine bağlamaya yarayan gramer unsurlarıdır*”⁶⁵.” diye açıklar.

Kemal Demiray Temel Dilbilgisi adlı eserinde bağlaçları tek bir yapı olarak ele almamış, kelime grupları içinde değerlendirmiştir ve bağlaçları “*Aynı çeşitten birkaç kelimenin cümlede eş görevde kullanılması halinde bağlaçlarla bağlanmalarından meydana gelen gruplara bağlaç grupları denir*”⁶⁶.” diye tanımlamıştır.

Tahsin Banguoğlu Ana Hatlarla Türk Grameri’nde; “*Söz içindeki kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri bağlamaya yarayan kelimelere rabıt adını veririz*”⁶⁷.” demiştir.

Tahsin Banguoğlu bir diğer eseri *Türkçenin Gramerinde* ise bağlaçlar için aynı anlama gelecek bir tanım kullanmayı tercih etmiştir: “*Söz içinde iki kelimeyi aynı değerde iki cümle unsurunu iki yargıyı ve bazen da iki paragrafı bağlamaya yarayan kelimelere bağlam (conjonction) adını veriyoruz*”⁶⁸.” demiştir.

Nurettin Demir, Emine Yılmaz Türk Dili El Kitabı’nda bağlaçlar için; “*Kelimeler, kelime grupları ve cümleler arasında anlam ve biçim ilişkisi kuran öğelerdir*”⁶⁹.” tanımını kullanırlar.

Bağlaçlar ile ilgili detaylı incelemeler yapan *Oya Kaynak*, kelimeleri ya da cümleleri birbirine bağlayan kelimeler olarak bağlaçları nitelendirmiştir⁷⁰.

⁶² Necmettin Hacıeminoğlu, age, s. 112-217.

⁶³ Muharrem Ergin, age, s. 332.

⁶⁴ Tuncer Gülensoy, age, s. 426.

⁶⁵ Sezai Güneş, age, s. 238.

⁶⁶ Kemal Demiray, age, s. 194.

⁶⁷ Tahsin Banguoğlu, *Ana Hatlarla Türk Grameri*, Dergah Yay. İstanbul 1940, s. 41

⁶⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 390.

⁶⁹ Nurettin Demir, Emine Yılmaz, age, s. 200

⁷⁰ Oya Kaynak, agm, s. 697.

Tahir Nejat Gencan *Dilbilgisi*'nde; "Anlamca ilgili cümleleri, tümceleri ya da görevdeş öğeleri bağlamaya yarayan sözcüklere bağlaç denir"⁷¹." diyerek bağlaçları açıklamıştır.

Leylâ Karahan, bağlaç terimi yerine bağlama grubu terimini kullanarak; "Bağlama edatları ile birbirine bağlanmış iki veya daha fazla isim unsurunun meydana getirdiği kelime grubudur"⁷²." diyerek bağlayıcılık fonksiyonu üzerinde durmuştur.

Kaya Bilgegil de bağlaçlar için; "Cümleler, belirtme grupları ve kelimeler arasında irtibat kurmağa yarayan lâfızlara bağlaç denir"⁷³." tanımını yapmaktadır.

Haydar Ediskun bağlaçları; "Başlı başına anlamları olmayan, fakat cümleleri ya da eş görevli kelimeleri ya da kelime öbeklerini hem biçimce hem de anlamca birbirine bağlayan kelimelerdir"⁷⁴." diye belirtir.

Mehmet Hengirmen bağlaçlar için; "Eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ve cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir"⁷⁵." tanımını yapmaktadır.

Mustafa Özkan vd.; "Söz diziminde aynı değerdeki kelimeleri, kelime gruplarını veya cümleleri birbirine bağlayan kelimelerdir"⁷⁶." diyerek bağlaçları tanımlarlar.

Muhittin Bilgin; "Görevdeş öğeleri, anlamca ilgili tümceleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir"⁷⁷." şeklinde bağlaçların tanımını yapar.

Bağlaçlar hakkında en geniş bilgiyi veren Zeynep Korkmaz da bağlaçları; "Kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevleri ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer öğeleridir"⁷⁸." şeklinde açıklamaktadır.

Doğan Aksan editörlüğünde hazırlanan *Sözcük Türleri* adlı kitapta da bağlaçlarla ilgili ayrıntılı bilgi vererek şu tanımları yapmıştır: "Eş görevli ya da birbiriyle ilgili sözcükleri, sözcük öbeklerini, özellikle tümceleri bağlamaya yarayan, bunlar arasında anlam ve kimi zaman biçim bakımından bağlantı sağlayan öğelere bağlaç adı verilir"⁷⁹."

Gramer kitaplarındaki adlandırmalar hariç bağlacın tanımı hemen hemen aynıdır. Buradan hareketle bağlacın tanımı ile ilgili sözlüklere bakıldığında Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlük*'ünde "eş görevli kelimeleri veya önermeleri birbirine bağlayan kelime türü, rabıt"⁸⁰." tanımı yapılmaktadır. *Örnekleriyle Türkçe Sözlük*'te tanım olarak da "Kelime ve cümleleri birbirine bağlamaya yarayan edatlar"⁸¹." olarak geçmektedir. *Dil Bilgisi Terimleri Sözlük*'ünde "Tek başına anlamı olmayan, ancak eş görevli kelimeleri, kelime öbeklerini veya cümleleri birbirine bağlamaya yarayan kelime türü"⁸²." diye tanımlanır. *Gramer Terimleri Sözlük*'ünde "Birden çok kelimeyi kelime grubunu veya cümleyi birbirine bağlayarak aralarında çeşitli yönlerden ilgiler kuran görevli

⁷¹ Tahir Nejat Gencan, age, s. 482.

⁷² Leyla Karahan, age, s. 30.

⁷³ Kaya Bilgegil, age, s. 227.

⁷⁴ Haydar Ediskun, age, s. 302.

⁷⁵ Mehmet Hengirmen, age, s. 175.

⁷⁶ Mustafa Özkan vd., age, s. 539.

⁷⁷ Muhittin Bilgin, age, s. 310.

⁷⁸ Zeynep Korkmaz, age, s. 1091.

⁷⁹ Doğan Aksan, age, s. 145.

⁸⁰ Türkçe Sözlük, TDK Yay., Ankara 1998, s. 196.

⁸¹ Örnekleriyle Türkçe Sözlük, MEB Yay., Ankara 1995, s. 223.

⁸² Ahmet Topaloğlu, *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*, Ötüken Yay., İstanbul 1989, s. 34.

kelimeler⁸³.” İfadesi kullanılmıştır. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlük*’ünde ”Bir tümcede işlev açısından iki sözcük, iki sözcük öbeğini ya da hem aynı türden hem de ayrı işlevli iki tümceyi birbirine bağlayan biçimbirim, bağlam⁸⁴.” şeklinde tanımlanmıştır. *Berke Vardar* editörlüğünde hazırlanan *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlük*’ünde yukarıdaki tanıma yakın bir kullanım söz konusudur⁸⁵.

Yukarıda verilen tanımlardan hareketle bizce de bağlacın tanımı şu şekilde olmalıdır: *Eş görevde veya eşdeğerde birbiriyle ilgili kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri bağlayan ve bunların birbirleriyle bazen anlam bakımından bazen de şekil bakımından bağlantı kuran anlamlı ve görevli dil birliklerine bağlaç denir.*

3. Bağlaçların Özellikleri

1) Kelimeleri, kelime gruplarını, cümlelerin hatta paragrafların anlamca birbirine bağlanmasında kullanılan gramer görevli kelimelerdir.

āfyonun merkezleri āfyon ve kutāhya arasında ēn boyūk yerleşim merkezidir. (İİA II-23. 22)

memmed var ya oldurur āēr seslensem (NEKYA 1-27)

2) Bağlaçlar dil birlikleri içerisinde şekil bağlayıcılıklarının yanında anlam bağlayıcılığı da yapar.

hanē umumiyetle biraz zengin olursan boyle olur, faķat fakir olursan da ufaħdan gecer. (AKYA 37-20)

yanı uzadmiyalım ha ondan sōna bahciye vardım. (AEİA 43-31)

3) Cümle bağlayıcıları cümleler arasındaki konu ve anlatım bütünlüğünü, sürekliliğini sağlar.

demiş hafta yavt bi sene iki sene daşımış en son meğereme sevgilisi varımış. (KİSBİA 1-219)

4) Diğer sözcük türleri (adlar, zarflar, edatlar) bazen bağlaç olarak kullanılabilir. Ancak bağlaçlar başka sözcük türleri yerine kullanılamaz.

ķurban bayramımız bēle geçer gelgelelim ramazan bayramına. (DİCCA 27-13)

ertesı āşamnā aTıg ğayrıķ yenden kendi gafandan şole duşunur (SKA 7-12)

hem ağladı hem konusurdu. hasılı ben sindi bi şeyde esgiden canım yavrım şey varıdı bu oşur varıdı oşur. (ŞHA II. 16. 93)

5) Bağlaçlar vurguyu bazen kendinden önceki kelimenin son hecesine taşır, ikilemelerin oluşumuna katkı sağladığında ise vurguyu kendine taşır.

u ğatır asılmayasıya beniki de gove gove tumeye ğatiyyen ileriye asılmadı.(ACİA 40-47)

asabı mi asabimişlē. (EDİA 19-4)

6) Bağlaçların anlamları ve görevleri söz dizimi içerisinde ortaya çıkar.

⁸³ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 2003, s. 32.

⁸⁴ Berke Vardar, *Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay., İstanbul 2002, s. 31.

⁸⁵ Berke Vardar, *Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*, TDK Yay., Ankara 1980, s. 56.

7) Bağlaçların; bağlayıcılık fonksiyonu içerisinde birbirine bağlamak zorunda olduğu en az iki ögenin (iki kelime, kelime grubu, cümle) bulunması şarttır. Ancak bazen bağlaçlar *düşünsel bağlayıcılık* ve devrik *düşünsel bağlayıcılık* adı altında gizli bağlayıcılık fonksiyonuyla da kullanılmaktadır. Daha çok pekiştirme fonksiyonunun söz konusu olduğu bu durumlarda bağlanan öğelerden biri cümlede kullanılırken diğeri düşünsel olarak zihinden tamamlanır veya bağlaç cümle oluşumu içerisinde devrik bir şekilde cümle sonunda yer alabilir.

amma ateşin yeme başğa oliyi. ya bunun cayın bile dadı olmyı baksana. (BKA I. 7. 41)

8) Sözcükleri bağlamalarının yanında pekiştirme fonksiyonun ön plana çıktığı bağlayıcılığın arka planda kaldığı durumlar da vardır.

kupamız bilem var. (EDİA 15-26)

9) Kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağladıkları için cümle bilgisi içerisinde anlamsal bir bütünlük sağlarlar.

10) Sözcük türü olan bağlaçlar cümlenin ögesi olarak değil de cümle dışı unsur olarak karşımıza çıkarlar. Cümlenin herhangi bir ögesi olmazlar. Ancak aslında zarf görevli olan sözcükler cümle bağlayıcılıklarının yanında zarf tümleci olarak da kullanılırlar.

bu da mı ğabāt diye neyse ğali urdan adam dinnemiş onnarı donmuş gelmiş. (EYA 1-26)

hem gible gapısı demiş hem de en guzel ğapıyı yapmış. (DMİA 6-44)

para gazancēn ole gitcen demiş, ondan sōna yā demiş. (ACİA I-208)

11) Bağlaçlar cümle başında ve cümle sonunda kullanılırlar. Ancak cümle sonunda kullanılanlar daha çok pekiştirme göreviyle karşımıza çıkar.

doğumasala ac ğalacağla helbetde. (BYA 1-20)

12) Bağlaçlar yapı olarak basit, türemiş, birleşik ve öbikleşmiş bağlaç olarak yapılanmıştır. Öbikleşmiş bağlaçlar kelime grubu şeklinde olan ve cümle şeklinde olanlar olmak üzere iki gruptur.

13) Bağlaçlardan kelime türetilmez.

5. Bağlaçların Türkçe Söz Dizimindeki Yeri

Türkçe üzerine araştırma yapan bütün gramercilerimiz, Türk dilinin ilk yıllarında hatta ilk yüzyıllarında, bağlaç teriminin bulunmadığını dile getirmektedir. Bunun sebebi olarak Türk dilinin cümle kuruluşu ve anlam yapısı gösterilmektedir. Bağlaçları bağlama edatı başlığı altında inceleyen *Ergin*'e göre Türkçede aslında bağlama edatı yoktu. Bağlama edatları Türkçede sonradan ve yabancı dillerin tesiri ile ortaya çıkmıştır. Onun için Türkçede kullanılan bağlama edatlarının büyük bir kısmı yabancı asıllıdır⁸⁶.

Edatlar üzerine dönemin en kapsamlı eserini kaleme alan *Hacıeminoğlu* da bağlaçları bağlama edatları içerisinde incelemiş ve konu ile ilgili şunları söylemiştir: “*Bilindiği gibi eski Türkçede bağlama edatı yoktur. Gerçi daha çok tekit vazifesi gören oğ/ök, ma/me, tağı, erki vb. ile cümle açıcısı olan ğaltı, ğalı, ulatı ulayı, ançula, ançulayı gibi sözleri bağlama edatı olarak kabul*

⁸⁶ Muharrem Ergin, age, s. 332.

etmek mümkündür. Ancak Türkçe cümlelerin bünyesine sonradan girmiş çok çeşitli bağlama edatları ile mukayese edildiği zaman bu yukarıdakilerin bağlama vazifelerinin zayıf olduğu anlaşılır⁸⁷.”

Zeynep Korkmaz Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı adlı makalesinde konu ile ilgili olarak diğer gramercilerden farklı şeyler söylememektedir. “Bilindiği gibi Türk dili, temel yapısı bakımından bağlaçlara pek elverişli olan bir dil değildir. Bağlaç gerektiren birçok kelime ve cümle parçaları o kelimelerin art arda sıralanması kelimeler arasındaki duraklamalar yahut sıfat-fiil, zarf-sıfat ve edat grupları gibi gramer şekillerinden yararlanarak karşılanabilmektedir⁸⁸.”

Mecdut Mansuroğlu da Türkçede başlangıçta bağlaç olmadığını savunur ve bağlaç ihtiyacının isim fiil, zarf fiil ve çekimli fiillerle karşılandığını ifade eder. Buna göre; “Bilindiği gibi Türkçede aslında şart cümlesi dışında yardımcı cümle (bağlaç) yoktur. Başka dillerin yardımcı cümle ile bildirdiklerini Türkçe zengin isim fiilleri (participium) ve zarf fiilleri (gerundium) ile yani çekimli fiil (verbul finitum) veya bildirici (preadiciatum) sayılamayacak unsurlarla karşılar. Ancak yabancı dillerle kültür alışverişine girdiği zamanlardan yani Uygur devresinden itibaren birinci derecede dini metinlerde aslına uygunluk isteği ile sözü sözüne tercüme sonunda Türkçeye (paralel) söz ve cümle bağlama edatları (conjunctio) ile çeşitli yardımcı cümleler ve bunları baş cümleye bağlayan edatların girdiği görülür. Bundan da aslında Türkçenin bağlama edatı tanımayan bir dil olduğunu anlamak gerekir⁸⁹.”

Jean Deny’e göre Türkçenin yapısı bağlacın anlam ve görev bakımından kullanımına izin vermiyordu. “Bunun için 1) Türkçede bağlamayı zaruri hale getiren durumlarda Türkçe bu iki haddi çoğu zaman sade bir yandaşlık ile bağlamayı yeter görür. Örnek; ana baba, karı koca, dört beş... gibi. 2) Türkçede fiilden yapılan isimcil siygaların aldığı gelişme nakıs cümleler teşkiline yol açmıştır ki bunlar uyruk cümlelerin yerini tutmuş olarak bağlaçların kullanılmasına artık lüzum bırakmamıştır⁹⁰.”

Tahir Nejat Gencan diğer gramercilerimizin aksine Türkçede bugün de bağlaç sayısının diğer sözcük türlerine göre çok az olduğunu dile getirir ve bunun sebeplerini şöyle sıralar: “a) Türk kısa anlatımı yeğliyor. Birbirine ulanarak uzamış tümceler-Divan çağı ve uzantısı bir yana-sivilmemiştir. b) Eylemsilerin bolca gelişmesi bağlaça olan gereksinmeyi önlemiştir⁹¹.”

Bağlaç sözcük türü için bağlar terimini kullanan Grönbech aslında Türkçede bağlaç olmadığını söyler ve şu şekilde devam eder: “Aslında bağlar Türkçeye yabancıdır; öyle görünüyor ki bunlar izahı güç çok az istisna ile kısmen olduğu gibi alınan yabancı kelimeler, kısmen de yerli dil malzemesi vasıtasıyla yabancı cümle kuruluşuna bakarak yapılan teşkillere yabancı dillerin tesiri altında meydana gelmişlerdir. Bundan dolayı bunlar Kitabe Türkçesi ile muhafazakar Kuzey ağzlarında hiç bulunmazlar. Sıralama kelimelerin yahut cümlelerin yan yana getirilmesiyle olur, alt sıralama görevini ise ince farklar gösterme kabiliyeti üstün sayısız fiil şekilleri yapar; cümleleri birleştiren alt sıralayıcı bağlar Türkçenin yapısına bir tecavüzdür⁹².” diyerek bağ görevli kelimelerin Türkçe söz dizimine aykırı olduğunu ifade eder.

Bağlaçlar için bağlam terimini kullanan Banguoğlu yukarıdaki gramercilerimizin aksine Eski Türkçeden beri bağlam işleyişinde bir takım kelimelerin olduğundan bahseder. Ancak

⁸⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, age, s. 112.

⁸⁸ Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı ile ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C: I, TDK Yayınları, Ankara 1961, s. 620-624.

⁸⁹ Mecdut Mansuroğlu, “Türkçe Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları”, **TDK Yay., TDAY-B.**, Ankara 1955, s. 59.

⁹⁰ Jean Deny, age, s. 636.

⁹¹ Tahir Nejat Gencan, age, s. 482

⁹² K. Grönbech, age, s. 44-45

bunların sayıca az olduğundan söz eder. “sıçgan takı sıkırkan Üzümlü yeşil, azu kagun yeşil”⁹³. Bunlara bağlı olarak *Banguoğlu* Türkçede bağlam yapısının geç gelişmesini iki sebeple açıklar: “1) Türk dilleri ifade kısalığı nedeniyle bağlamsızlığı tercih eder. 2) Türkçe zengin bir zarf-füller sistemi geliştirmiş olup ilintili bağlam cümleleri yerine daha çok karmaşık zarf-fiil cümlelerini kullanır”⁹⁴.

Yukarıdaki gramercilerimizin ifadelerine göre Türkçedeki bağlaçların gelişimi iki şekilde karşımıza çıkmaktadır:

1) *Grönbech, Deny, Gencan, Mansuroğlu, Korkmaz, Ergin* Türkçede aslında bağlaç olmadığını bağlaçların sonraki yüz yıllarda yabancı dillerin etkisiyle ortaya çıktığını dile getirirler.

2) *Hacıeminoğlu ve Banguoğlu*'na göre Türkçede bağlama edatları ve bağlamaların oluşumunu sadece yabancı dillerin etkisiyle izah etmek yanlış olur.

Eski Türkçeden başlayarak günümüze kadar incelenen Türk dili grameri içerisinde bağlaçların diğer sözcük türleri kadar işlenmediği kullanılmadığı doğrudur. Ancak bundan hiç bağlaç yoktur manasına çıkarmak yanlış olacaktır. Bağlaç ihtiyacı kelime ve cümlelerin art arda sıralanmasıyla kısmen de olsa sağlanmıştır. Köktürk yazıtlarında “*Türk budun atı küsi yok bolmazun tiyin.*”, “*Türk ulusunun adı sanı yok olmasın diye*”⁹⁵ şeklindeki kullanım bağlaç yerine sözcüklerin ardı ardına kullanıldığının işaretidir ancak “*yima “ve”; yana “yine”; ötrü “o halde”; ötkürü “ötrü”; azu “yahut, veya*”⁹⁶. Köktürk metinlerindeki bu kullanımlar, Uygur metinlerindeki “*azu, amtı şimdi o halde; amtı yana ve şimdi; amtı yine, ançula, ançulayu öyle, şimdi, yine; ançula yine yine öyle; anta basa bunun üzerine; anta kim, anta kirse bunun üzerine ondan sonra; antada basa ap yme... ap yme hem...hem; birök şimdi, fakat, ise; inçe kaltı yani; inçip ancak, veya; kaltı ...ki; ötkürü –den dolayı, den beri; ötrü sonra; kayu yme ve yine; udu sonra; ulatu ve başkaları, ve daha; yana yine*”⁹⁷ gibi bağlaçların kullanım şekilleri çoktur. Bu kelimeler tespit edildikten sonra ve dönemin yazılı metinlerinin fazlalaşması Türkçede bağlaç sayısının varlığını ispatlayacaktır.

Bir dilin bütünlüğü içerisinde bağlaça ihtiyaç vardır. Dilin kullanımını açısından da bağlaçın önemi çok fazladır. O halde Türkçedeki bağlaç işlevi nasıl karşılanmıştır, ona bir bakalım: Yukarıda verilen bağlaçların yanında bağlaç işlevi Türkçenin yazılı verilerini elde edebildiğimiz ilk dönemlerinde kelime gruplarının ardı ardına sıralanması, birtakım eklerin bu görevi üstlenmesi ve birtakım kelimelerin bağlaç görevini üstlenmesi bu ihtiyacı karşılamıştır. *Zeynep Korkmaz* bu konu ile alakalı olarak *IV. Türk Dili Kurultayı*'nda şunları ifade etmiştir: “*Her dil gibi Türkçenin de bağlaça ihtiyacı olmuş; Türkçe bu ihtiyacı dilin yapı ve işleyiş özelliklerinden yararlanarak türlü biçimlerde karşılamıştır. Türkçede bağlaç oluşturan özel ekler yerine eş değerli kelime ve kelime gruplarının yan yana sıralanması veya virgül ve noktalı virgüllerle birbirine bağlanması; yer yer bu görev için şart ekinin, bazı edatların, çoklukla kalıplaşmış veya kalıplaşmamış zarf-fiil şekillerinin veya diğer bazı kelimeleri kullanılmış olması Türkçenin yapı ve özelliklerinden kaynaklanan ve dilin bağlaç ihtiyacını hangi yollarla karşıladığını ortaya koyan göstergelerdir*”⁹⁸.

Karahanlı Türkçesi döneminden itibaren Türkçede bağlaçların sayısı ve kullanımı git gide artmıştır. Bu dönemde verilen eserlerin gelişmişliği ve bu eserlerin Türkçeyi işleme kapasitesi

⁹³ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 393.

⁹⁴ Tahsin Banguoğlu, *age*, s. 393.

⁹⁵ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Boğaziçi Yay., 5. Baskı, İstanbul 2000, s. 28

⁹⁶ A. Von Gabain, *age*, s. 415

⁹⁷ Zeynep Korkmaz, “Bağlaçlar ve Türkiye Türkçesindeki Oluşumları”, *IV. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II*, (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara 2007, s. 1083-1090.

⁹⁸ Zeynep Korkmaz, *age*, s. 1083-1085.

oldukça üst seviyelerdedir. Bu dönemdeki bağlaçların sayısı Eski Türkçe ile kıyaslanamayacak kadar çoktur: “*abañ eğer, eger/eğer eğer, şayet; hergiz asla, muhakkak; imdi/emdi nihayet; kalı eğer, şayet; kim, meger demek ki; niteg kim/neteg kim/nitekim/niteki nitekim; takı ve, ile; vege eğer/şayet; velakin/velikin fakat, yana, yene/yine<yana ve gene; erinç belki; hem, me/me da, de; ok/ök da, de, dahi, hem... hem, kereg... kereg ya... ya/ya... yahud şeklidir*”⁹⁹.

Türkçenin gramer yapısı içerisinde var olan ancak Karahanlı Türkçesi döneminde iyiden iyiye kendini hissettiren bağlaçlar Harezmi Türkçesinde de ciddi bir biçimde kullanılmaya başlanmıştır: Harezmi Türkçesindeki bağlaçlar şu şekildedir: “*kaçan, kaçan kim, nice, nice kim, niteg, niteg kim, ni kim, tiyü, yoksa, çün, eger, ger, illa, meger, veli, velikin, yahud, da, dağı, ma, me, ni, oğ, ök, tağhod, hem kerek, ni, ya, yahud’dur*”¹⁰⁰.

Yukarıda verilen bilgiler ışığında bağlaç sözcük türünün gelişimini tamamen yabancı dillerin tesirine bağlı kılmak Türk diline haksızlık etmek olacaktır. Çünkü Türkçenin gelişmiş ve işlenmiş bir dil olması bunu gerekli kılmaktadır. Zira *yima* ve; *yana yine*; *ötrü o halde*; *ötkürü ötürü, azu yahut, veya*¹⁰¹.” kullanım şekilleri Eski Türkçeden beri bağlaçların varlığına örnek gösterilebilir.

6. Türkçede Bağlaçların Oluşumu

Bağlaçların oluşumunu sadece yabancı dillerin tesirine bağlamayan Hacıeminoğlu’na göre Türkçenin bünyesine hem yabancı dillerden alınan hem de kendi imkânları ile teşekkül eden bir çok bağlaç girmiştir¹⁰². Birtakım gramerciler bunu Arapça ve Farsçanın etkisiyle olduğunu ifade etmektedirler. Jean Deny¹⁰³, Ergin¹⁰⁴, Mansuroğlu¹⁰⁵. Yabancı dillerden alınan eserlerin de bunda etkisi olmuştur. *Banguoğlu*¹⁰⁶, *Hacıeminoğlu* yabancı dillerin tesirinin tek sebep gösterilemeyeceğini bağlaçların büyük bir çoğunluğunun Türkçenin kendi bünyesinden çıktığını ifade ettikten sonra yazısının devamında şunları ifade eder: “*Bunda geniş ölçüde Türkçenin gelişmiş ve işlenmiş bir dil olmasının rolü vardır. Hatta Kutadgu Bilig’den itibaren bugüne kadar Türkçedeki diğer edatların sayısı ve çeşidi gittikçe azaldığı halde bağlaçların zenginleşmesi de bu fikri desteklemektedir*”¹⁰⁷.”

Banguoğlu ise sözcük türü olarak bağlaçların yabancı dillerin etkisiyle oluştuğunu söylemenin yanlış olduğunu vurgulayıp alıntı bir takım kelimelerin bu sözcük türünü oluşturmaya yetmeyeceğini ifade eder. *Banguoğlu*’na göre; “*Tercümeler yoluyla dilimize Farsça ve Arapçadan bağlam olan birçok kelime girmiş olduğu bir gerçektir. Ancak bu kelime sınıfını Türkçeye yabancı dillerden geçmiş saymak yersiz olur. Bunun organik olarak zarf-füllerden doğmuş olduğu aşikardır. (takı ile ulayı) Türkçede bağlamaların aslında zarf-füllerden gelmiş bulunmasının delili ve sonucu olan bir cihet de bunlardan bir takımının sona yapışık (enclitique) olmalarıdır*”¹⁰⁸.”

Mansuroğlu ise tercüme eserlerin bağlama edatlarının Türkçeye girişinde etkili olduğunu ifade eder: “*Uygur devresinden itibaren birinci derecede dini metinlerde aslına uygunluk istediği*

⁹⁹ Necmettin Hacıeminoğlu, “Türk Dilinin Mantık Sistemi ve Kelime Aileleri”, *Türk Kültürü Araştırmaları* (M. Ergin Armağanı), Yıl: XXVIII/1-2, Ankara, s. 185.

¹⁰⁰ Recep Toparlı, Hanifi Vural, *Kıpçak Türkçesi*, TDK Yay., Ankara, s. 46-48

¹⁰¹ A. Von Gabain, age, s. 415.

¹⁰² Necmettin Hacıeminoğlu, age, s. 112

¹⁰³ Jean Deny, age, s. 636

¹⁰⁴ Muharrem Ergin, age, s. 352

¹⁰⁵ Mecdut Mansuroğlu, agm, s. 59

¹⁰⁶ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 394

¹⁰⁷ Necmettin Hacıeminoğlu, age, s. 112.

¹⁰⁸ Tahsin Banguoğlu, age, s. 394.

ile sözü sözüne tercüme sonunda Türkçeye sıra (paralel) söz ve cümle bağlama edatları ile çeşitli yardımcı cümleler ve bunları baş cümleye bağlayan bağlama edatlarının girdiği görülür¹⁰⁹.”

Ergin birtakım eserlerin tercümeleri sonucunda Türkçe asıllı olan bağlama edatlarının da isim ve fiil şekillerinin sonradan edatlaşması sonucunda ortaya çıktığını dile getirir¹¹⁰.

Deny Türkçeye yabancı dillerden giren bağlama edatlarının mahiyet değiştirdiğini ifade ederek; “Türk dili bunları müstakil edatlar olarak değil de uymaca enclitiqueler olarak yani bir nevi vurgulanmayan lahikalar suffixesnon accentues diye saymak meylindedir¹¹¹.” der.

Eski Türkçe döneminde bağlaçların sayısının diğer sözcük türleri kadar olmamasının ve zamanla bağlaç sayısının artmasının sebeplerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Türkçenin işlenişi ve gelişmesi sonucunda bağlaçların bir ihtiyaç haline gelmesi,
- 2) Bazı isim ve fiil şekillerinin sonradan bağlaçlaşması,
- 3) Yabancı dillerin tercüme eserlerin tesiri,
- 4) Yabancı dillerden alınan bağlaçlar neticesinde Türkçede bağlaçların sayısı sayıca oldukça artmıştır.
- 5) Eski Türkçe metinlerin azlığı da bir diğer sebeptir. Belki Köktürkçeden elimize daha fazla metin kalsaydı çok daha fazla bağlaç bulunabilirdi.

6. 1. Türkiye Türkçesi Ağzları Metinlerinde Kullanılan Bağlaçlar Söz Diziminde Aşağıdaki Şekillerde Yapılmaktadır

1. Bazı bağlaçlar cümle şeklindedir. Bunlar asli anlam ve görevlerinden sıyrılarak bağlayıcılık görevi üstlenir: “bereket versin, bi bahtık, bir gorse, şu var, ne yazık, biliyösun, bilmem...”

2. Bazı bağlaçlar iki kelimenin öbekleşip birlikte kullanılması sonucu oluşmuştur: “ama fakat, bir turlu, bir ehdimal, hele bilhassa, bunun yanı sıra, büyük ihtimalle...”

3. Bazı bağlaçlar kelime grubu şeklinde oluşmuşlardır: “aynı şekilde, buna göre, bunun haricinde, daha doğrusu, işin acıkcası, yahut ki, sozun gelişi, soz temsili...”

4. Bazı bağlaçlar aynı sözcüğün tekrarıyla oluşmuştur: “bazı... bazı..., bir... bir..., de... de..., hem... hem..., hemi... hemi..., ne... ne..., ya... ya...”

5. Bazı bağlaçlar sözcük türlerinin tür kaybına uğraması sonucu oluşmuştur. Bu gruba özellikle zarf görevli sözcükler oluşturur: “artık, ayrıca, boyle, boylece, demek, değil, once, sonra...”

6. Bazı bağlaçlar birtakım sözcüklere getirilen yapım ekleriyle oluşturulur: “bolelikle, çoğunlukla, diye, ile, ...”

7. Sayıca önemli bir yer tutan bağlaç yapma şekli de kelimeye ise şart ekinin eklenmesidir: “değilse, héc delse, meğerse, nasılsa, varsa, yoksa...”

¹⁰⁹ Mecdut Mansuroğlu, agm, s. 59

¹¹⁰ Muharrem Ergin, age, s. 352.

¹¹¹ Jean Deny, age, s.

8. Bazı bağlaçlar ise sözcüklere getirilen isim çekim ekleriyle oluşturulur: “allahdır, allahtan, doğrusu, sozun kıyası, oylesine, orneğin...”

9. Özellikle Türkiye Türkçesi ağızlarına has bir bağlaç yapma yöntemi ise kelimelerin sonuna getirilen –m pekiştirme ekli kullanımlardır: “ megersem, halbuysam, oysam, belkim, keşkem...”

10. Birtakım bağlaçlar ise tamlama şeklinde olup kelimelerin bir arada kullanılması sonucu oluşmuş öbekleşmiş yapılarıdır: “bunun üzerine, bu bakımdan, bundan dolayı...”

7. Bağlaçlarda Anlam

Bağlaçlar ile ilgili önemli sayılabilecek tartışma konularından bir tanesi de bağlaçların anlamlı veya anlamsız gramer birlikleri olup olmadıklarıdır. Bazı dilbilgisi kitapları bağlaçları anlamsız sözcükler olarak benimsemektedirler. Doğan Aksan yönetiminde oluşturulan *Sözcük Türleri* adlı eserde konu ile ilgili şunlar söylenmiştir: “*Burada özellikle belirtmek istediğimiz konu herhangi bir dilde anlamsız bir sözcük olmadığı gibi sözcüklerin belirli kavramların anlatımı için yaratıldıklarıdır. Dilbilgisi çalışmalarının verileri de bunu desteklemektedir*”¹¹².” Dolayısıyla bir sözcüğün anlamsız olmasının onun söz dizimindeki görevine aykırı olduğunu ifade eder.

Ergin ise bu sözcük türünü manaları olmayan sadece gramer vazifeli kelimeler olarak kabul eder. “*Bu kelime türünün tek başlarına manaları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat manalı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle gramer vazifesi görürler. Onun için manalı kelimeler olan isim ve fiillerin yanında yer alarak vazife kazanırlar*”¹¹³.

Türkçede Bağlaçlar adlı makalesiyle zamanında bağlaçlar ile ilgili kapsamlı araştırmayı yapan *Oya Kaynak* diğer gramercilerin aksine bağlaçları anlamlı kelimeler grubunda inceler. *Kaynak*'a göre; “*Bağlaçlar bağladıkları kelimeler ve cümleler arasında yakın bir anlam ilişkisi kurarlar ve bu ilişkiyi açıklarlar. Bunun için genellikle birbirinin yerine kullanılmazlar. Bağlaçlara anlam bakımından yarı anlamlı kelimeler diyebiliriz. Çünkü anlamlarının bütünlenmesi bağladıkları kelime ve cümlelere bağlıdır*”¹¹⁴. Dolayısıyla bunlara bağımlı biçimbirimlerdir diyebiliriz.

Ediskun'a göre de bağlaçlar başlı başına anlamları olmayan kelimelerdir. Buna karşılık tanımının devamında cümleleri, eş görevli kelimeleri, ya da kelime öbeklerini hem biçimce hem de anlamca bağlayan kelimelerdir¹¹⁵, diyerek bağlaçları hem anlamlı hem de anlamsız dil birlikleri olarak kabul eder.

Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Filler eserinin yazarı *Tiken*'e göre bağlaçlar da edatlar ve ünlemler gibi anlamsız kelimelerdir¹¹⁶, diyerek bağlaçları anlamsız kelimeler grubunda değerlendirir.

Korkmaz da bağlaçların özelliklerini sıralarken edatlar gibi tek başına anlamı olmayan kelimeler sınıfına sokarak onların anlamlı değil görevli kelimeler olduğunu dile getirir¹¹⁷.

¹¹² Doğan Aksan, age, s. 134.

¹¹³ Muharrem Ergin, age, s. 329.

¹¹⁴ Oya Kaynak, agm, s. 697.

¹¹⁵ Haydar Ediskun, age, s. 302

¹¹⁶ Kamil Tiken, *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Filler*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 50.

¹¹⁷ Zeynep Korkmaz, “Bağlaçlar ve Türkiye Türkçesindeki Oluşumları”, *IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II*, (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara, s. 1094.

Ercan Alkaya; *Hacıeminoğlu'ndan* yaptığı alıntı ve değerlendirmelerine göre; bütün kelimelerin bir kökeninin olduğunu, her kelimenin mutlaka bir kökene dayandırılıp anlamlandırılacağını ifade eder¹¹⁸. *Hacıeminoğlu'nun* bu sözü bugün isim ve fiiller dışındaki kelime türlerinin de bir isim veya fiil kökünden çıkmış olduklarını göstermektedir. Bağlaçların, zamanla farklı gramer birimlerini oluşturdukları ve bir kısmının köklerle ilişkilerinin takip edilememesi sonucu anlamlarını kaybettikleri anlamsız birimler gibi algılandıkları olmuştur. Sözcüklerin anlamsızlığı bizim onları değerlendiriş biçimimiz ile yakından alakalıdır. Zaten sözcük türleri köken olarak da isim ve fiil olarak ayrılmıştır. Dolayısıyla sözcükler üzerine tam bir etimolojik çalışma yapılabilir veya sözcüklerin tarihi metinler içerisindeki seyri takip edilebilse sözcük anlamlı bir yapıya kavuşacaktır. Ancak kökenine inemediğimiz bazı bağlaçlar ise anlamlı kelimeler ile birlikte kullanılarak yarı anlamlı kelimeler haline gelirler. Bazen de bağlaçlar birlikte kullanıldığı kelime ve kelime grubuyla anlam kazanır. Dolayısıyla bağlaçları tamamen anlamsız kelimeler grubuna sokmak yerine *anlamlı kelimeler* veya *yarı anlamlı kelimeler* diye adlandırmak daha doğru olacaktır.

8. Bağlaçların Görevleri

Bağlaçlar sözcük türleri içerisinde her ne kadar anlamsız dil birlikleri olarak nitelendirilse de bağlaçların cümleye anlam bakımından kattığı yapılar çalışmamızın ilerleyen bölümünde verilecektir. Bağlaçlar genel kabule uygun olarak daha çok görevli dil birlikleri olarak karşımıza çıkar. Bağlaçlar üzerinde değerlendirmeler yapan araştırmacıların da gösterdiği bizim de tespit ettiğimiz kullanımlarına göre bağlaçların görevleri aşağıdaki gibidir:

1) Bağlaçlar cümlede aynı görevdeki dil birliklerini bağlar.

2) Anlamca birbiriyle alakalı cümleleri bağlar.

3) Çok sık olmamakla birlikte ek eylem olarak yüklem ve özne, nesne, tümleç olarak cümlede kullanılırlar.

9. Bağlaçlarda Vurgu

Bağlaçların vurgusu konusunda detaylı bir inceleme yapılmamıştır. Ancak bu sözcük türü olarak bağlaçların tamamen vurgusuz olduğu anlamına gelmez. Bağlaç kelime türünde vurgu diğer kelime türlerine nazaran daha farklı olup yarım vurguludur.

Tek heceden oluşan bağlaçlar yarım vurgulu olup vurgu düzeyi çok alt seviyededir. Diğer bağlaçlar ise vurguyu son hecesine taşır (ancak, yalnız, fakat gibi). Özellikle pekiştirme görevinde bulunan birtakım bağlaçlar (de, bile, dahi...) vurguyu kendisinden önceki kelimenin son hecesine taşır. mi soru edatı vurguyu kendisinden önceki kelimenin son hecesine taşır. Ancak bu durum *mi* soru edatının bağlama göreviyle kullanıldığı durumlarda değişir. Bağlama göreviyle kullanıldığı cümlelerde mi soru edatı eş değer ve eş görevdeki kelimeleri bağladığı için vurgusuz bir şekilde kullanılır.

10. Bağlaçların Tasnifi

Bağlaç konusunda açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer konu ise bağlaçlar ile ilgili kapsamlı bir tasnif denemesinin yapılmamış olmasıdır. Yapılanlar ise hep bir başlığı eksik bırakılarak yapılan tasnif denemeleridir. *Ömer Demircan*, "*Türkçede bağlama işlevi ve bağlayıcılar*

¹¹⁸ Ercan Alkaya, *Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar*, Manas Yayıncılık, Elazığ 2007, s. 17.

adlı makalesinde bağlaçları “Oysa bağlaçlar bağımlılaştırıcı (subordinating) ve eşleyici (coordinating) diye ikiye ayrılır¹¹⁹.” diyerek bağlaçları iki grupta inceler.

Muharrem Ergin ise bağlaçları edatlar üst başlığı içerisinde bağlama edatları alt başlığı ile tasnif eder. Ergin’e göre edatlar; ünlem edatları, bağlama edatları ve son çekim edatları olmak üzere üç çeşittir. Bağlama edatlarını da kendi arasında sıralama edatları, denkleştirme edatları, karşılaştırma edatları, cümle başı edatları, sona gelen edatlar, kuvvetlendirme edatları olmak üzere altı grupta inceler¹²⁰.

Tahir Nejat Gencan *Dilbilgisi* adlı eserinde bağlaçları sınıflandırmaya tabi tutmadan kullanılan bağlaçlar ile ilgili örnek vermeyi yeterli bulmuştur. Ancak Gencan bağlaçları yapılarına göre incelemiş ve beş gruba ayırmıştır. “1) Yalınç bağlaçlar, 2) Türemiş bağlaçlar, 3) Bileşik bağlaçlar, 4) Öbekleşmiş bağlaçlar, 5) Yabancı kökenli bağlaçlar¹²¹.”

K. Grönbech bağlaçları *bağlar* terimi adı altında kullanır; sıralayıcı bağlar ve alt sıralayıcı bağlar olmak üzere iki başlıkta inceler¹²². “*Türkçede Bağlaçlar*” makalesinin yazarı Oya Kaynak bağlaçları yapıları bakımından ve anlamları-görevleri bakımından inceler. Yapıları bakımından bağlaçlar 1) Tek kelime halinde olanlar (yalın olanlar, birleşik olanlar) 2) Birlik halinde kullanılan bağlaçlar (yalın olanlar, bileşik bağlaçlar). Anlamları-görevleri bakımından bağlaçlar ise üç grupta incelenir. 1) Kelime bağlaçları, 2) Cümle bağlaçları, 3) Kelime ve cümle bağlaçları. Yazar cümle bağlaçlarını ise ayrı ayrı hem görev bakımından hem de anlam bakımından inceler. Görev bakımından iki cümlenin arasında kullanılanlar ve iki cümlenin başında kullanılanlar olmak üzere iki grupta değerlendirir. Anlam bakımından ise, karşıtlık anlamı kazandıran cümle bağlaçları, sebep anlamı kazandıran cümle bağlaçları, özet anlamı kazandıran cümle bağlaçları, ihtimal anlamı kazandıran cümle bağlaçları, anlamı pekiştiren cümle bağlaçları. Ayrıca kelime ve cümle bağlaçlarını anlam bakımından kendi içerisinde beraberlik anlamı verenler, seçme anlamı verenler, karşılaştırma anlamı verenler şeklinde olmak üzere 3’e ayırarak inceler¹²³.

Türkçe Dilbilgisi’nde Hengirmen ise bağlaçları biçim bakımından dörde ayırarak incelemiş bağlaçların görev anlam bakımından durumunu ise örneklerle vermeye çalışmıştır: 1) Yalın bağlaçlar, 2) Türemiş bağlaçlar, 3) Bileşik bağlaçlar, 4) Öbekleşmiş bağlaçlar¹²⁴.

Haydar Ediskun *Türk Dilbilgisi* adlı kitabında bağlaçları herhangi bir tasnife tabi tutmamıştır ancak atmış dört madde başlığı ile bağlaçları incelemiş bağlaçların anlamsal özelliklerini vererek geçmişteki kullanımlarını vermiştir¹²⁵.

Bağlaçlar ile ilgili en geniş sınıflandırmayı yapan Zeynep Korkmaz bağlaçları kökenlerine göre, şekil ve şekil bilgisi yapılarına göre, işlevlerine ve cümledeki yerlerine göre başlıkları altında sınıflandırma yapmıştır. Korkmaz’a göre bağlaçların sınıflandırması şöyledir: I. Kökenlerine göre bağlaçlar, a) Yabancı kökenli bağlaçlar, b) Karışık kökenli bağlaçlar, c) Türkçe kökenli bağlaçlar. II. Şekil ve şekil bilgisi yapılarına göre bağlaçlar, a) Tek kelimededen oluşan bağlaçlar, b) Çeşitli kelime grubu halinde olan bağlaçlar, c) İki veya daha çok kelimenin tekrarı ile oluşan bağlaçlar d) Cümle yapısında olan bağlaçlar. III. İşlevlerine ve cümledeki yerlerine göre bağlaçları beş grupta incelemiş ayrıca cümle bağlayıcısı niteliğinde olanları ise kendi arasında anlam bakımından ele

¹¹⁹ Ömer Demircan, “Türkçede Bağlam İşlevleri ve Bağlayıcılar”, *Türk Dilbilim Konferansı Bildirileri*, 9-10 Ağustos 1984, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s. 47.

¹²⁰ Muharrem Ergin, age, s. 329

¹²¹ Tahir Nejat Gencan, age, s. 483

¹²² K. Grönbech, age, s. 44-48.

¹²³ Oya Kaynak, age, s. 697-705.

¹²⁴ Mehmet Hengirmen, age, s. 175-196.

¹²⁵ Haydar Ediskun, age, s. 302-321.

almıştır. a) Sıralama bağlaçları, b) Denkleştirme –karşılaştırma ve seçme bağlaçları, c) Pekiştirme bağlaçları, d) Nöbetleşme bağlaçları, e) Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlar. Cümle bağlayıcısı niteliğinde olanların işlev bakımından sınıflandırılması. a) Açıklama bildiren cümle bağlayıcıları, b) Sonuç bildiren cümle bağlayıcıları, c) Üsteleme bildiren cümle bağlayıcıları, d) Sebep bildiren cümle bağlayıcıları, e) Zıtlık bildiren cümle bağlayıcıları, f) Daha başka işlerde kullanılan cümle bağlayıcı- ları¹²⁶. şeklinde bir tasnif yapmıştır.

Ana Hatlarile Türk Grameri adlı eserde *Tahsin Banguoğlu* rabıt terimi ile bağlaçları karşılamayı uygun bulduktan sonra rabıtlar kelime ve cümleleri muhtelif münasebetlerle bağlarlar diyerek bağlaçların anlam bakımından durumunu incelemeyi tercih etmiştir. Banguoğlu'na göre rabıtlar; atıf (copulatif), mukayese (comparatif), bölünme (partitif), terdid (disjonctif), istidrak (adversatif), temyiz (concessif), şart (conditionnel), sebep (causal), netice (consecutif), gate (final) gibi¹²⁷.

Banguoğlu bu kez *Türkçenin Grameri* adlı yapıtında ise bağlam terimini kullanmış bağlaçları daha ayrıntılı işlemiş bağlama ilişkileri ve bağlam çeşitleri diye kapsamlı bir tasnife gitmiştir. Banguoğlu'na göre; “I. Bağlama ilişkileri başlığı altında 1) Ulama bağlamları, 2) Ayırtlama bağlamları, 3) Karşıtlama bağlamları, 4) Almaşma bağlamları, 5) Üsteleme bağlamları, 6) Açıklama bağlamları, 7) Salt bağlamlar, 8) Yerverme bağlamları, 9) Sebep bağlamları, 10) Sonuç bağlamları, 11) Amaç bağlamları, 12) Şart bağlamları, şeklindedir. Devamında ise on iki sınıfa ayrılan bağlaçların ilk altısı yan yana bağlantı, sonraki altısı ise alt alta bağlantı kurarlar, diye bir açıklama getirmiştir. Bağlamların çeşitleri bölümünde bağlamları köken itibarıyla incelemeyi tercih etmiştir: Banguoğlu'na göre bağlam çeşitleri 1) Türkçe asıllı bağlamlar, 2) Birleşik bağlamlar, Yabancı asıllı bağlamlar şeklinde üçe ayrılır¹²⁸.”

Bağlaç sözcük türünü edat başlığı altında inceleyen ve bunu çekim edatlarının alt başlığı halinde veren *Janos Eckmann* kapsam olarak çok dar olan bir sınıflandırma yapmıştır. *Eckmann*'a göre çekim edatlarının iki çeşidi vardır, bunlar; 1) Kelimeleri ve yardımcı cümleleri birleştiren sıralama edatları, 2) Yardımcı cümleyi esas cümle ile birleştiren bağlama edatları¹²⁹.

Nurettin Demir ve Emine Yılmaz Türk Dili El Kitabında bağlaçları işlevleri bakımından sınıflandırmışlardır. 1) Sıralama Bağlaçları, 2) Denkleştirme bağlaçları, 3) Karşılaştırma bağlaçları, 4) Cümle başı bağlaçları şeklindedir¹³⁰.

Bağlaçları edatlar başlığı altında bağlama edatları alt başlığı ile inceleyen Hacıeminoğlu bağlama edatlarında anlam ve görev bakımından ayırma gitmeden şu başlıklar altında incelemiştir: 1) Cümle başı edatları, 2) Asıl bağlama edatları, 3) Denkleştirme edatları. Bağlama edatlarını mana, şekil ve kullanılış bakımından şu gruplara ayırır: a) Herhangi iki cümleyi bağlayanlar, b) Şart cümlelerini bağlayanlar, c) Cümle başı edatları. Bağlama edatlarını menşei ve teşekkül tarzı bakımından da üç gruba ayırır: a) Yabancı asıllı olanlar, b) Eskiden edat olarak kullanılagelenler, c) Edat durumunda kullanılan kalıplaşmış kelime grupları. Ayrıca Hacıeminoğlu bizim bağlaçlar başlığı altında incelediğimiz kuvvetlendirme ve karşılaştırma-denkleştirme edatlarını farklı başlıklarda incelemiş bağlama edatlarından ayırmıştır¹³¹.

¹²⁶ Zeynep korkmaz, age, s. 1095-1136.

¹²⁷ Tahsin Banguoğlu, *Anahatlarile Türk Grameri*, Dergah Yay., İstanbul 1940, s. 42

¹²⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, TDK Yay., Ankara 2004, s. 390-395.

¹²⁹ Janos Eckman, age, s. 135.

¹³⁰ Nurettin Demir, Emine Yılmaz, age, s. 200

¹³¹ Necmettin Hacıeminoğlu, age, s. 112-269.

Bağlaçların tasnif denemelerinde daha çok yapı, köken ve kullanılış özellikleri dikkate alınmıştır. Bağlaçların görevlerine göre tasnifi arka planda kalmıştır. Bağlaçların fonksiyonları ile ilgili tasnif denemeleri daha çok diğer değerlendirmeler içerisinde kaybolup gitmiştir. Yukarıda gramer kitaplarında verilen bağlaç sınıflandırmalarından sonra tarafımızca yapılan tasnif denemesi aşağıdaki gibidir: *Türkiye Türkçesi Ağzlarında Bağlaçlar* adlı çalışmamızda yukarıda vermiş olduğumuz tüm tasniflerden yararlanılmış olup en kapsamlısı yapılmaya çalışılmıştır. Yaptığımız tasnif denemesi aşağıdaki gibidir.

10.1. Yapıları Bakımından Bağlaçlar

10.1.1. Basit Yapılı Bağlaçlar: Kullanıldığı cümlelerde yapım eki almamış, herhangi bir kelime ile birleşmemiş veya öbekleşmemiş bağlaçlardır. “ahiri, allahdır, allahtan, ama, amma, arkasından, atıyorum, aynı, aynen, ayrı, bari, bereket, canım, de, daha, guya...” şeklindedir.

10.1.2. Türemiş Yapılı Bağlaçlar: Yapıları bakımından bağlaçlar sınıflandırması içerisinde sayıca en az grubu oluşturanlar türemiş yapıli bağlaçlardır. Çünkü yukarıda da birkaç kez değinildiği üzere Türkçe bağlaç türetmeye yatkın olan bir dil değildir. Dolayısıyla türemiş yapıli bağlaç şeklinde karşımıza çıkan bu yapı sadece belirli kelimelerle sınırlı kalmıştır. “anca, acıkcası, kısacası, anlaşılın, demek, diye...”

10.1.3. Birleşik Yapılı Bağlaçlar: İki ayrı kelimenin anlam kayması veya tür değıştirmesi sonucu anlam ve yapıca birleşmesiyle oluşan bağlaçlardır. “ancak, belki, belki...belki..., bilakis, bilhassa, çoğunlukla, cunki, oysa, oyleyse, neyse, halbuki, veyahut, meğerse, nitekim, sanki, halbuki...”

10.1.4. Öbekleşmiş Bağlaçlar: En az iki kelimenin bir takım kurallar çerçevesi sonucunda bir araya gelerek oluşturdıkları kalıplaşmış dil birliklerine denir.

10.1.4.1. Kelime Grubu Şeklinde Öbekleşen Bağlaçlar: Sıfat tamlaması, isim tamlaması, edat grubu, zarf-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, ünlem grubu gibi çeşitli gruplar halinde bulunan bağlaçlardır. “allahın izniyle, allahın dorusu, artık yani, asıl itibariyle, aynı dediğim gibi, aynı esnada, hele bilhassa, bir türlü, bir deyimle, bi taraf bir...bir..., biri... biri de..., bu defa, bu bunun haricinde, bunun esasında, bunun yanında, bunun yanı sıra, bunun dışında, bunun sonunda, bunun için, bunun üzerine buna göre, bundan boyle, bundan kere, bundan sonra, büyük ihtimalle...”

10.1.4.2. Cümle Şeklinde Öbekleşen Bağlaçlar: Herkesçe bilinen asıl anlamlarını anlam kayması yoluyla kaybeden ve kelimelerin kalıplaşması yoluyla oluşan cümlelik özelliğini yitiren dil birliklerine denir. “ e ne yapalım, allah selamet versin, allah ne verdiyse, allah izin verirse, allah var, anadın mı, arzu et, aslına bakarsan, baş başalım, bak annatayım, bereket versin, bi başmışla, bir baqtık, bi goren, bir de ne gorsun, bi de baktık, bi de başmış, biliyosun, bilimisin, biliyosun, bilirsın, bilmem, bak sen...”

10.1.5. Yapısı Belirlenemeyen Bağlaçlar: Taranan etimolojik sözlükler ve etimoloji ile ilgili bakılan makaleler sonucunda bir kısım bağlaçların yapısı tespit edilememiştir. “ellelem, hazâr, yalım...”

10.2. Köken Bakımından Bağlaçlar

10.2.1. Türkçe Kökenli Bağlaçlar: Bağlaçlarda sayıca çokluk Türkçe bağlaçlara aittir. Türk dilinin bağlaç üretmeye ve kullanmaya yatkınlığını göstermesi açısından önemli bir tespittir: ayrı, atıyorum, besbelli, e şimdi, e gine, e işte, e ne yapalım, anadın mı, anca, ancak, arkasından, artık, artuğ yoksa, galan aslına bakarsan, atıyorum, ayrıca, az daha, bak, başe, başsana, bak sen, baş başalım, baş işte, bak annatayım, baş şimdi, başam...başam..., belli, bir türlü, bir deyimle, bi başmışla, bir baqtık, bi taraf, bi tek, bi goren, biri...biri..., diyelim”

10.2.2. Yabancı Kökenli Bağlaçlar: Türkçeye Arapça ve Farsçadan girmiş bağlaçlar ise aşağıdaki gibidir.

10.2.2.1. Arapça Kökenli Bağlaçlar: “acaba, ahiri, ama, asla, bereket, bilakis, bilahare, bilhassa, binaenaleyh, galiba, gayrı...”

10.2.2.2. Farsça Kökenli Bağlaçlar: “bari, cunku, eger, gah, gerci, guya, keşke, ki, meger, sade...”

10.2.3. Karışık Kökenli Bağlaçlar: Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılan bir kısım bağlaçlar ise Türkçe-Arapça, Türkçe-Farsça, Türkçe-Fransızca, Arapça-Farsça, Türkçe-Arapça-Farsça şeklinde olup iç içe geçmiş kaynaşmış nitelikteki bağlaçlardır:

10.2.3.1. Türkçe-Arapça Kökenli Bağlaçlar: “ama genelde, artık gari, bazı... bazı da..., bereket versin, bu sebeple, bu sefer, ekseriyetde, ekseriyetle, emin ol, esas itibariyle, ...”

10.2.3.2. Türkçe-Farsça Kökenli Bağlaçlar: “evet ama, gel ki, gene ki, ha ki, hani ya, hele ki, her neyse, hic değilse, neyse ki...”

10.2.3.3. Arapça-Farsça Kökenli Bağlaçlar: “belki, madem ki, maksat ki, tabi ki, tabi ya, veya, veyahut...”

10.2.3.4. Fransızca-Türkçe Kökenli Bağlaç: normalde.

10.2.3.5. Türkçe-Arapça-Farsça Kökenli Bağlaçlar: “helbette ki, essahdan ki, halbuki... zannet ki, ya... yahut da...”

10.2.4. Kökeni Belirlenemeyen Bağlaçlar: Taranan etimolojik sözlükler ve etimoloji ile ilgili bakılan makaleler sonucunda bir kısım bağlaçların kökeni tespit edilememiştir. “ellelem, hazār, yalım...”

10.3. Kullanımlarına Göre Bağlaçlar

10.3.1. Sıralama Bağlaçları: Eş değer ve eş görevdeki art arda gelen kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri bağlar. “ama...ama..., bir...bir..., bir...bir de..., dA...dA..., desem... desem..., diyelim...diyelim... gerek...gerek, hem...hem..., ile, ister...ister..., olsun...olsun...,ve...”

10.3.2. Denkleştirme Bağlaçları: Birbirine eşit olan, biri diğerinin yerini tutabilecek olan farklı iki unsuru birbirine bağlamak amacıyla kullanılan bağlaçlardır. “veyā, veyāhutT da, ya, yahut..., ya...ya..., ya...ya da...”

10.3.3. Karşılaştırma Bağlaçları: Karşılaştırılan birden çok unsuru birbirine bağlayan bağlaçlardır. “hem... hem..., ne... ne..., ya... ya...”

10.3.4. Pekiştirme Bağlaçları: Anlamcı birbiriyle alakalı olan iki ögeden birini diğerine bağlarken anlamca pekiştirme ve bağlayıcılık olarak da düşünsel bir bağlama işlevi üstlenen bağlaçlardır. “acaba, alimallah, allah var, ama, amma, amma da, besbelli, de/da, dahi, ise...”

10.3.5. Nöbetleşme Bağlaçları: İki öge arasında çeşitli yönlerden seçenekli bir bağlama işlevi görürler. “bazen... bazen..., bazı... bazı..., bir... bir..., kimi... kimi...”

10.3.6. Cümle Bağlayıcıları: Bu bağlaç grubundakiler cümleleri bağlama görevi ile kullanılırlar. Ancak sıralama, denkleştirme, karşılaştırma, nöbetleşme ve pekiştirme bağlaçları da aynı zamanda cümle bağlayıcısı olarak kullanılmışlardır. Türkiye Türkçesi ağızlarında sayıca zaten diğerlerine göre oldukça fazla olan cümle bağlayıcıları bu kullanıma sahip bağlaçların da eklenmesiyle geniş bir yer tutmuştur. Ancak bu gruptakiler sadece cümle bağlayıcılarıdır. “acaba,

allahtan, ama, ancak, ancak ki, arkasından, artık, ğalan, asıl itibariyle, asla, atıyorum, aynı, bari, bereket, bereket versin, bereket versin ki, sebeple, bu durumda, bu şekilde, bu arada, bu sırada, bu acıdan, bunun haricinde, bunun esasında, bunun yanında, cunku, de...”

10.4. Kullanım Yerine Göre Bağlaçlar

10.4.1. Cümle Başı Bağlaçları: Bu bağlaç grubundakiler kullanıldıkları cümlede cümle başı göreviyle kullanılırlar ve başında buldukları cümleleri ya kendisinden öncekine veya kendisinden sonraki cümlelere bağlarlar. “acaba, allahtan, anca, ancak, ancak ki, arkasından, artık, bereket, bereket versin, bereket versin ki, beriyetden, besbelli, bilakis, bilhassa, hele bilhassa, binaenaleyh, bir türlü, bir deyimle, bir bahtık, bi yo...bi yo..., bunun için, bunun üzerine, buna göre bundan dolayı, canım, cunku, de...”

10.4.2. Cümle Sonunda Kullanılan Bağlaçlar: “ama, amma, anca, artık, aslında, bağ, bağam, bağsana, bari, belki, belli, besbelli, bile, de...”

10.4.3. Sadece Cümle Başında Kullanılan Bağlaçlar: Bu bağlaçlar cümleleri bağlayıp cümle başı bağlacı olarak kullanıldığı gibi iki cümle arasında girmeden bir cümle başında da kullanılabilirler: “bari, belki de, e ğari, esas, esasen, gayrı, gelelim, genelde, genellikle, guya, ha ki, halihazırda, haliyle, hele...”

10.4.4. Cümle İçinde Kullanılan Bağlaçlar: “bile, de, dahi, de ğil, eger, ile, ise, ki, mı/mi, ve, veya, veya da...”

10.5. Bağlayıcılık Özelliğine Göre Bağlaçlar

10.5.1. Kelimeleri Bağlayanlar: “ama, amma, bir... bir..., biri... biri..., de/da, eger, gerek... gerek..., hem... hem..., ile, ise, ki, mı/mi, ne... ne...”

10.5.2. Kelime Gruplarını Bağlayanlar: “ama, amma, belki... belki..., bile..., bir... bir... biri... biri..., de/da, hem... hem de..., ve, veya...”

10.5.3. Cümleleri Bağlayanlar: “allahdır, allahtan, anca, ancak, ancak ki, arkasından, artık, ğalan, belle ki, belli, bereket, bereket versin, bereket versin ki, besbelli, bilakis, bilhassa, hele bilhassa, binaenaleyh, bir de ne gorsun, bi de baktık, bi de bağmış, bunun dışında, bunun sonunda, bunun için, bunun üzerine, buna göre, ...mukabil, bundan dolayı, bundan böyle, bundan kere, bundan sonra, büyük ihtimalle, canım, cunku, de, uzatmayalım, uzun lafın kısası...”

10.6. Cümle Bağlayıcılarının Bağlama Biçimleri

10.6.1. Başında Bulunduğu Cümleyi Kendisinden Önceki Cümleye Bağlayanlar: “ama, ancak, e ğer, elbet, evet ama, herhalde, keşke, kısacası, lakin, maalesef, malum, malum ya, me ğer, me ğerse, üstelik, velhasıl, zaten...”

10.6.2. Başında Bulunduğu Cümleleri Sonraki Cümlelere Bağlayanlar: “bak, bağdım ki, bağam, bağarsın ki, canım, diyelim ki, gelelim, gerci, madem ki, neyse ki, sozum ona...”

10.6.3. Her İki Cümleyi Tekrar Yoluyla Birbirine Bağlayanlar: “ama... ama..., amma... amma..., bazı... bazı..., bazı... bazı... bazı da, belki... belki..., bir... bir..., biri... biri..., biri... biri de..., biyo... biyo..., gerek... gerek..., ister... ister..., ha... ha..., hem... hem..., olsun... olsun..., ne... ne..., ya... ya...”

11. Görevlerine Göre Bağlaçlar

Taradığımız eserlerin metin bölümlerinden tespit ettiğimiz bağlaçları görev bakımından 28 başlık altında inceledik.

- a) Açıklama anlamı taşıyanlar
- b) Benzerlik anlamı taşıyanlar
- c) Birliktelik anlamı taşıyanlar
- d) Ekleme anlamı taşıyanlar
- e) Genelleme anlamı taşıyanlar
- f) Hatırlatma anlamı taşıyanlar
- g) Dikkat çekme anlamı taşıyanlar
- f) İstek-Temenni anlamı taşıyanlar
- ı) Kabullenme anlamı taşıyanlar
- i) Karşılaştırma anlamı taşıyanlar
- j) Karşıtlık anlamı taşıyanlar
- k) Kesinlik anlamı taşıyanlar
- l) Olasılık anlamı taşıyanlar
- j) Olumsuzluk anlamı taşıyanlar
- k) Onaylama anlamı taşıyanlar
- l) Özetleme anlamı taşıyanlar
- m) Pekiştirme anlamı taşıyanlar
- n) Pişmanlık anlamı taşıyanlar
- o) Sebep anlamı taşıyanlar
- ö) Seçme anlamı taşıyanlar
- p) Sıralama anlamı taşıyanlar
- r) Sonuç anlamı taşıyanlar
- s) Soru anlamı taşıyanlar
- ş) Şart anlamı taşıyanlar
- t) Şaşkınlık anlamı taşıyanlar
- u) Üsteleme anlamı taşıyanlar
- ü) Varsayım anlamı taşıyanlar
- v) Yaklaşma anlamı taşıyanlar

12. Sözcük Türlerinin Bağlaç Olarak Kullanımına Göre

- a) İsimlerin bağlaç olarak kullanımı
- b) Sıfatların bağlaç olarak kullanımı
- c) Zamirlerin bağlaç olarak kullanımı
- d) Zarfların bağlaç olarak kullanımı
- e) Fiillerin bağlaç olarak kullanımı

Türkiye Türkçesi ağızları metinlerinde tespit edilen bağlaçlar aşağıdaki gibidir:

1. acaba	49. anca
2. af buyur	50. ancak
3. afedersin	51. ancağ ki
4. ahiri	52. anlaşılın
5. aksine	53. arkasından
6. allahdır	54. arkasından da
7. allahtın	55. artık
8. allahın dorusu	56. artık gari
9. allahalem	57. artık yani
10. allahisa	58. artuğ yoğsa
11. allahın hıgmeti	59. arzu et-
12. allah bilir ki	60. asıl itibariyle
13. allah bilir	61. asla
14. allah bilir ya	62. aslında
15. allah etmesin	63. aslına bakarsın
16. allah işde	64. atıyorum
17. allān izin verirse	65. aynen
18. allān izniyle	66. aynı
19. allah ne verdiyse	67. aynı ki
20. allah selamet versin	68. aynı dediğim gibi
21. allah var	69. aynı esnada
22. allah vere de	70. aynı şekilde
23. ama	71. aynı vaziyetde
24. ama... ama...	72. aynı zamanda
25. ama belkim	73. aynı zamanda da
26. ama çünkü	74. ayrı
27. ama eralde	75. ayrıca
28. ama fakat	76. ayrıyeten
29. ama qayri	77. ayrıyeten de
30. ama gene de	78. az daha
31. ama genelde	79. az galsın ki
32. ama mutlaka	80. bağ
33. ama yalnız	81. bağ ki
34. ama zaten	82. bağ sen
35. aman nedir	83. bakam
36. amma	84. bağıalım
37. amma mesela	85. bak bakam
38. amma... amma...	86. bağıdım
39. amma fağat	87. bağıdım ki
40. emme gayli	88. bakarsın ki
41. amma gene de	89. bağımış ki olacağı iş değil
42. amma heralde	90. bağısana
43. amma işde	91. bak annatayım
44. amma da	92. bağı hele
45. amma ve lakin	93. bağı sâ söyleyim
46. emme lekin	94. bak şindi
47. emme yalnız	95. bari
48. anadın mı	96. bazan... bazan...

97. bazı... bazı...
98. bazı... bazı da...
99. bazısı... bazısı...
100. bazı... bazısı da...
101. bazısı... bazısı... bazısı da...
102. bazıları... bazıları...
103. bazıları... bazıları da...
104. bazısına... bazısına... bazısına...
105. bazı da
106. belki
107. bekim ki
108. belki de
109. belki... belki...
110. belle ki
111. belleirim ki
112. belli
113. bereket
114. bereket versin
115. bereket versin ki
116. beribenzer
117. beriyetden
118. besbelli
119. bilahare
120. bilakis
121. bilhassa
122. hele bilhassa
123. bil-...
124. biliyorsun ki
125. bil ki
126. biliyoñ ñu, biliyoñ mu
127. bilmem
128. bilemem
129. bildi-çim kadarıyla
130. bile
131. binaenaleyh
132. bi baq-...
133. bir deyimle
134. bir ehdimal
135. bi görecen
136. bir görse ki
137. bir oldum ki
138. bi taraftan
139. bi teK
140. bir var ki
141. bir...bir...
142. bir...bir...de
143. bi...bi...bi de
144. bi kısım...bi kısım...
145. bi taraf...bi taraf...
146. bi yan...bi yan...
147. biri...biri...
148. biri... biri de...
149. birinin... birinin...
150. birisi... birisi...
151. birisi de...birisi de...:
152. biri(si)... birisi de...
153. birisi... birisi...birisi...
154. biri... biri... biri...
155. biri... biri... biri de...
156. birisi... birisi de...
157. birİsine... birİsine...
158. biri...diğeri...
159. biri...öteki...
160. birisi...öteki de...
161. biri...biri...diğeri...
162. birisi...birisini de...
163. bir daha
164. bir daha da
165. bir de
166. bi de baq- ...
167. bi defa
168. bi kere
169. bir de ne görsün
170. bir yol
171. bir yol da
172. biyo... biyo...
173. bir o ki
174. bizzat
175. bizatihi
176. boyul
177. böyle
178. böle ki
179. böylece
180. böylelikle
181. bu defa
182. bu defa da
183. bu gāle
184. bu kez
185. bu kerez de
186. bu arada
187. bu açıdan
188. bu bakımdan
189. bu durumda
190. bu sebeple
191. bu sebepten
192. bu sefer
193. bu sefer de
194. bu sırada

195. bu suretde
196. bu suret~ile
197. bu şekilde
198. bu yüzden
199. buna göre
200. bundan dolayı
201. bundan kere
202. bundan sonra
203. bundan soğra da
204. bunun dışında
205. bunun esasında
206. bunun haricinde
207. bunun için
208. bunun üzerine
209. bunun yanında
210. bunun yanı sıra
211. büyük ihtimalle
212. canım
213. çünkü
214. çünkü niye
215. de, da
216. de... de...
217. daha
218. dahasını
219. daha da
220. daha doğrusu
221. daha Türkçesi
222. daha sonra
223. dahi
224. de ki/ de kine
225. dedim
226. dedim ya
227. dediğim gibi
228. değil
229. değil de
230. değil ki
231. değilise
232. değil mi
233. demek
234. demek ki
235. demek istediğim
236. demek olsun ki
237. demem
238. demeden... demeden...
239. demisen
240. dersin
241. darsen ki
242. derken
243. desem... desem...
244. diyecek
245. diye
246. diyelim
247. diyelim ki
248. diyelim... diyelim...
249. diyorum ya
250. döru
251. doğrudan doğruya
252. doğrudur
253. doğrusu
254. dolayısıyla
255. dolayısıyla da
256. dur
257. dur bakalım, dur bakayım
258. duyduğuma göre
259. duyduğum kadarıyla
260. düşünebiliyo musun
261. a/e
262. e öylüyse
263. e şimdi
264. e gine
265. e gari
266. e işte
267. e ne yapalım
268. ebi soy
269. eger
270. eger de
271. eğer ki
272. eger mümkünse
273. eh
274. eh işte
275. eh öyleyse
276. ehe
277. ekseri
278. ekseriya
279. ekseri de
280. ekseriyet
281. ekseriyet de
282. ekseriyetle
283. ek olarak
284. elbet
285. elbette
286. helbette ki
287. ele nasın eddiysa
288. ellelem
289. emin ol
290. emin ol ki
291. en azından
292. eñer

293. eğer ki
294. en iyisi
295. en nihayetinde
296. en önemlisi
297. en son
298. en sonunda
299. esas
300. esasında
301. esasen
302. esas itibariyle
303. essah
304. essağdan
305. essağdan ki
306. et ki
307. evel
308. evvelâ
309. evelden... sonradan
310. evelden... şimdi/hinci...
311. evelden... hinci de
312. evelden... şimdiyse...
313. evet
314. evet ya
315. evet ama
316. eyya ki
317. fakat
318. fakat ki
319. farz et
320. farz et ki
321. gâh...gâh
322. ğalan
323. galiba
324. gayri
325. gel
326. gel ki
327. gelelim
328. gel gelelim
329. gelelim olanlara
330. gene
331. gene de
332. gene ki
333. genelde
334. genellikle
335. genellikle de
336. genel olarak
337. gerçekte de
338. gerçekten
339. gerçi
340. gerek
341. gerek... gerek (se)...
342. gerekirse/gerekiyorsa
343. gör bak
344. görelim
345. görsen
346. gör galalım
347. güya
348. güya ki
349. ha
350. ha... ha...
351. ha ki
352. haçan ki
353. haddi zatında
354. hah
355. hâlâ
356. hala dâ/daha
357. hakikaten
358. hakikaten de
359. halbuki
360. halbuysa
361. halen
362. halen de
363. halen daha
364. halen daha da
365. hali hazırda
366. haliyle
367. hani
368. hani ya
369. hani belki
370. hani dedim ya
371. hasılı
372. hasılısı da
373. hasılı kelam
374. hatta
375. hatta da
376. hatta ki
377. hadi
378. haydi bakalım
379. haydi bakayım
380. hayır
381. hazâr
382. hele
383. hele de
384. hele ki
385. hele bilakis
386. hem
387. hem de
388. hem... hem...
389. hem... hem... de

390. hep
391. hep de
392. hemen hemen
393. her... her...
394. her ki
395. her nasılsa
396. her neyse
397. her neyse de
398. her ne kadar
399. her ne desen
400. her nedense
401. her ne olursa
402. her ne olursa olsun
403. her nerden oldiyse
404. herhal
405. herhalde
406. hiç
407. hêç de
408. hiç değilse
409. hêç olmazsa
410. heç de olmazsa
411. hêç unutmam
412. hinci, hindi
413. hoş
414. hulâsa
415. hulasayı kelam
416. hūlasayı kelam ki
417. hususi
418. icabında
419. icab_ederse
420. icab_olar ki
421. ihtimal ki
422. ile
423. ilkin... sonra...
424. ilkin... ondan sonra...
425. ilk önce... ondan sōra
426. illa
427. ille de
428. illa ki
429. inan
430. inanın
431. inan ki
432. inanmazsın, inanmazsınız
433. inan Allaha
434. inan olsun
435. inan et ki
436. inan ehdimat et
437. ister
438. isterse/istersen/ istersez
439. isterdum ki
440. ister... ister...
441. isterse... isterse...
442. ister dilerse... ister dilemezse...
443. ister istemez
444. ise
445. işgim
446. işin açıkçası
447. işin kötüsü
448. işte
449. işte gine
450. işte deyim ya
451. işde söyledimiz gimi
452. işte anlattım
453. iyi ki
454. iyisi mi
455. êy büliysin ki
456. êy dedi ki
457. kâh... kâh ...
458. kat'iyen
459. kat'i suretde
460. keşke
461. keza
462. kısaca
463. kısacası
464. ki/kim
465. kine
466. kimi... kimi...
467. kimi... kimi de...
468. kimisi... kimisi...
469. kimimiz... kimimiz...
470. kimisi... kimisi de...
471. kiminin... kiminin...
472. kimisi... diğeri...
473. kimisinden... kimisinden...
474. kimisine... kimisine...
475. kimisini... kimisini...
476. kimisi... kimisi... kimiside...
477. kimisinię... kimisinię...
478. kimisi... kimisi... kimisi...
479. kimi de
480. kimisi de
481. kim bilir
482. lakin
483. lazım ki
484. maalesef
485. madem
486. madem ki
487. maksat

488. maksat ki
489. malum
490. malum ya
491. mecbur
492. mecburen
493. meger
494. meger ki
495. megerse (m)
496. meselâ
497. mı/mi
498. misal
499. misal olarak
500. muhakkak
501. muhakkak ki
502. mutlaka
503. mümkünse
504. mümkün mertebe
505. nasıl
506. nasılsa
507. nasıl olsa
508. nasıl olduysa
509. nasıl ki
510. ne... ne...
511. ne... ne de...
512. ne... ne... ne de...
513. ne bil-e...
514. ne bileyin işde
515. nedeceksin
516. nedense
517. neden dersin
518. nerden baksan
519. nedir adı
520. nerdeyse
521. neticede
522. neticesinde
523. neticede de
524. netice itibariyle
525. natica olarak
526. neyime gerek
527. neyime lazım
528. neyse
529. neysene
530. neyseydi
531. neyise uzatmıyağ
532. neyse ki
533. ne başını arğıdam
534. ne benzer
535. ne çare ki
536. ne diyelim
537. ne deyim sana
538. ne de olsa
539. ne de olmasa
540. ne eddiysem
541. ne fayda
542. ne kadar olsa
543. ne mümkün
544. ne münasebet
545. ne olursa olsun
546. ne yazık ki
547. ne yapayım/ne yapalım
548. nihayet
549. nitekim
550. nitekim de
551. normalde
552. o bakımdan
553. o halde
554. o ki
555. onun için
556. o vesileyle
557. olma mı
558. olsa... olsa...
559. olsa olsa
560. olsa da olmasa da
561. olsa bile
562. olsa gerek
563. olsa gerek ki
564. olsun
565. olsun da
566. ...olsun ...olsun
567. olurdu olmazdı
568. ola ki
569. olur da
570. olur ki
571. olur ya
572. olmya
573. olmya ki
574. ondan kerim
575. ondan keyli
576. ondan soñra
577. ondan sona da
578. o nedenle
579. o sebepten
580. oysa (m)
581. oysa ki
582. öbür taraftan
583. öbür taraftan da

- Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bağlaçlar

584. önce... sonra...
585. önce... sönadan...
586. önce... sōra da...

682. veya da	709. yalnız
683. yan	710. yalnız ki
684. veyahut	711. yalnızca
685. veyahut da	712. yani
686. veyahut... veyahut...	713. yani türkçesi
687. veyahut ki	714. yanı işte bêle
688. ya	715. yani ama
689. ya... ya...	716. yani hele
690. ya... veya...	717. yani hani
691. ya... yan...	718. yani misal
692. ya... veyahut da...	719. yani gine
693. ya... yahut da...	720. yāni nitekim
694. ya... yahut...	721. yani ya
695. ya... yoksa...	722. yazık
696. ya... yahut ki...	723. yerine göre
697. ya... veyahut...	724. yeter ki
698. yan... yan...	725. yok
699. ya da	726. yoĥ ki
700. ya... ya da... / ya... ya... ya da	727. yoksa
701. yahut	728. yoĥsa ki
702. yaĥut... yaĥut...	729. yoĥ yoĥusa
703. yahuT da	730. zannet-
704. yan... yahut da...	731. zannet ki
705. yahut... yahut ki...	732. zahar
706. yaĥut... yaĥut... yan da...	733. zaten
707. yaĥud _ç da... yaĥud _ç da...	734. zira
708. yalım	

Türkiye Türkçesi Ağızları metinlerinde tespit ettiğimiz bağlaçlar yukarıdaki tabloda verilmiştir. Metinlerde tespit edilen bağlaçlarda görülen fonetik ve morfolojik farklılıklar tabloda olduğu gibi gösterilmiş, Türkiye Türkçesine uyarlanmaya çalışılmamıştır. Bağlaç tasnifinde kullanılan bölümlerde kullanım örnekleri verilmiştir. Ancak görevlerine göre tasnif edilen bağlaçlarda kullanım örnekleri çalışmanın hacmini artıracığından verilmemiştir.

SONUÇ

Türkiye Türkçesi Ağızlarında Bağlaçlar adlı çalışma; Türkiye Türkçesinden farklı olmakla birlikte standart dil ile birlikte yürüyen standart dilin kapsama alanı içerisinde varlığını devam ettiren Türkiye Türkçesi ağızlarının bağlaç kavramını nasıl karşıladıklarını ortaya koyan bir çalışmadır. Çalışma Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde yapılan derleme faaliyetleri sonucu ortaya konan tez, kitap, makale, bildiri metinlerinden ve inceleme bölümlerinden fişlenen bağlaç-bağlayıcı ile ilgili dil birliklerini kapsamaktadır. Çalışma süresince 152 eserin metin bölümleri olarak yaklaşık 18800 sayfa taranmıştır. Tespit edilen bağlaçlar ve bunlarla ilgili vardığımız sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. Türkiye Türkçesi ağızlarında yapılan taramalar sonucunda 734 tane bağlaç görevli dil birliği tespit edilmiştir. Bu veriler “Aslında Türkçede bağlama görevinde kullanılan kelime yoktur.” değerlendirmesinin çok eskide kaldığının göstergesidir.

2. Tespit edilen bağlaçlar kökenlerine göre incelendiği zaman ise 734 bağlacın 319 tanesi % 43,46'sı Türkçe, 82 tanesi %11,17'si Arapça, 32 tanesi %4,36'sı Farsça, 1 tanesi %0,14'ü Fransızca-Türkçe, 143 tanesi %19,48'i Türkçe-Arapça, 99 tanesi %13,49'u Türkçe-Farsça, 27 tanesi %3,68'i Arapça-Farsça, 26 tanesi %3,54'ü ise Türkçe-Arapça ve Farsça kelimelerin birlikte kullanılmasıyla oluşmuştur. Hem yabancı kökenli bağlaçlarda hem de karışık kökenli bağlaçlar grubunda Arapçanın etkisi hissedilmektedir.

3. Yapısına göre bağlaçlar incelendiğinde ise kelime grubu şeklinde öbekleşerek kullanılanların sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Basit yapıli bağlaçlar 115 tane %15,67, türemiş yapıli bağlaçlar 20 tane %2,72, birleşik yapıli bağlaçlar 53 tane %7,22, kelime grubu şeklinde öbekleşerek kullanılanlar 360 %49,05, cümle şeklinde öbekleşerek kullanılanlar ise 181 tane olup yüzdesi %24,66'dır. Yukarıdaki veriler ışığında Türkçede bağlaç türemesinin söz konusu olmadığı var olan türemiş bağlaçların ise tür ve şekil değişmesine uğramış kelimeler olduğu kanaatine vardık.

4. Cümle şeklinde öbekleşerek kullanılanlardan *ki* bağlayıcısı ile yapılanlar 74 tane olup yüzdesi %10,08'dir. Bu da Türkiye Türkçesi ağzlarında *ki* bağlayıcısının işlerliğinin ve bağlama özelliğinin oldukça fazla olduğunun göstergesidir.

5. Kullanımlarına göre bağlaçların en yaygın olanı cümle bağlayıcılarıdır: Sıralama bağlaçları 73 adet %9,95, denkleştirme bağlaçları 32 adet %4,36, karşılaştırma bağlaçları 3 adet %0,41, nöbetleşme bağlaçları 14 adet %1,91, pekiştirme bağlaçları 17 adet %2,32 ve cümle bağlayıcıları ise 592 adet olup yüzdesi 80,64'tür. Sıralama, denkleştirme, karşılaştırma, nöbetleşme bağlaçları da aynı zamanda cümleleri bağladığı için cümle bağlayıcısı olarak da gösterilmektedir. Yukarıdaki sayılar sadece kullanımına göre olanlara aittir. Ancak bunlar içerisinde sadece ile ve ise bağlaçlarının cümle bağlayıcılıkları söz konusu değildir.

6. Kullanım yerine göre bağlaçlarda ise en çok kullanılan bağlaç türü 726 kez ile cümle başı bağlaçlarıdır. Sadece cümle başında kullanılanların sayısı ise 30'dur. Cümle içinde kullanılanlar ise 43'tür. Cümle sonunda kullanılan bağlaçların sayısı ise 27'dir. Kullanım yerine göre bağlaç sınıflandırmamızda bir bağlaç cümledeki anlam ve görev durumuna göre cümlelerin başında, içinde ve sonunda bulunabilmektedir.

7. Türkiye Türkçesi ağzlarında kullanılan bağlaçlar yaygın olarak başında bulunduğu cümleyi kendinden önceki cümleye bağlamaktadır. Başında bulunduğu cümleyi kendisinden önceki cümleye bağlayanların sayısı 613'tür. Bu da gösteriyor ki cümle bağlayıcılarının asıl görevi önceki cümleyi açıklamak ve sonuç bildirmektir. Başında bulunduğu cümleyi kendisinden sonraki cümleye bağlayanların sayısı ise 30'dur. Her iki cümleyi tekrarlama yoluyla bağlayanların sayısı ise 112'dir. Bunlardan 20 bağlaç ise başında bulunduğu cümleyi hem kendisinden önceki cümleye hem de kendisinden sonraki cümleye bağlayarak çok yönlü bir bağlayıcılık sağlar.

8. Bağlaçlar; bağlayıcılık özelliğine göre incelendiği zaman cümle bağlayıcılarının çokluğu görülmektedir. Kelimeleri bağlayanların sayısı 32, kelime gruplarını bağlayanların sayısı 17, Cümleleri bağlayanların sayısı ise 728'dir. Hem kelime hem kelime grubu hem de cümleleri bağlayanların ortak sayısı 15'tir. Bu da gösteriyor ki bağlaçların asıl görevi iki cümleyi birbirine bağlamaktır.

9. Bağlaçların cümlede kurdukları anlam ilişkileri 28 başlıkta incelenmiş olup bunların sayısal değerleri ise şöyledir: Açıklama anlamlı bağlaçlar 350 tane %47,68 benzerlik anlamlı bağlaçlar 19 tane, birliktelik anlamlı taşıyan bağlaçlar 24 tane, ekleme anlamlı taşıyan bağlaçlar 42 tane %5,72, genelleme anlamlı taşıyan bağlaçlar 13 tane, hatırlatma anlamlı taşıyan bağlaçlar 4 tane, dikkat çekme anlamlı taşıyanlar 8 tane, temenni-istek anlamlı taşıyanlar 21 tane, kabullenme anlamlı taşıyanlar 19 tane, karşılaştırma anlamlı taşıyanlar 19 tane, karşıtlık anlamlı taşıyanlar 31 tane,

kesinlik anlamı taşıyanlar 15 tane, olasılık anlamı taşıyanlar 54 tane, olumsuzluk anlamı taşıyan bağlaç 21 tane, onaylama anlamı taşıyan bağlaçlar 34 tane %7,29, özetleme anlamı taşıyan bağlaçlar 18 tane, pekiştirme anlamı taşıyanlar 51 tane, pişmanlık anlamı taşıyan bağlaçlar 4 tane, sebep anlamı taşıyan bağlaçlar 15 tane, sıralama anlamı taşıyan bağlaçlar 22 tane, sonuç anlamı taşıyan bağlaçlar 69 tane %9,40, soru anlamı taşıyan bağlaçlar 18 tane, şart anlamı taşıyan bağlaçlar 23 tane, şaşkınlık anlamı taşıyan bağlaçlar 15 tane, üsteleme anlamı taşıyan bağlaçlar 25 tane, varsayım anlamı taşıyan bağlaçlar 11 tane, yaklaşma anlamı taşıyan bağlaçlar ise 3 tanedir.

10. İncelenen bağlaçlarda görevlerine göre en çok kullanılanlar; açıklama, sonuç, olasılık ve pekiştirmedir.

11. Cümle bağlayıcıları bazen tekli kullanılmış (ama, çünkü, velakin) bazen de başka bağlaçlarla öbekleşerek (ama fakat, çünkü niye) kullanılmıştır. İki kelime şeklinde öbekleşerek kullanılanlar anlamlarından sıyrılarak yeni anlamlar kazanmışlardır.

12. Birtakım bağlaçların kullanım alanı Türkiye Türkçesi ile aynı iken çalışmamız esnasında tespit ettiğimiz sadece Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanılanlar da vardır. Ahiri, belleirim ki, beriyetden, beribenzer, bir yol, boyul, bu gale... şeklinde kullanılan bağlaçların sayısı 19'dur.

13. Bir bağlaç birden fazla görevde kullanılabilir. Örneğin ama; açıklama, ekleme, karşılaştırma, pişmanlık, sıralama gibi görevlerde kullanılmaktadır.

14. Bağlaçların önemli bir bölümü ise karşıdaki bir insana konuşuyormuş niteliğinde olanlardır. Dolayısıyla bu bağlaçların konuşma esnasında hazırlıksız bir şekilde oluştuğu söylenebilir. Aslına bakarsan, bakalım, bak bakalım, nedir adı, neden dersin...

15. Asli görevi bağlaç olan kelimeler cümlenin herhangi bir ögesi olamazlar. Ancak zarf görevli kelimeler cümle bağlayıcısı olarak kullanıldığı zaman zarf tümleci olarak kullanılırlar. Tür değişimine uğrayarak bağlaç olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda fiilimsiler de bağlaç yapımında kullanılan bir diğer dil birliğidir. Fiilimsiler içerisinde ise zarf fiiller (-e, -rken, ...meden ...meden) bağlaç yapımında diğerlerine göre daha işlek bir yapıdadır.

16. Türkiye Türkçesinde oldukça sık bir şekilde kullanılan bağlaçlar Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanım sıklığını, yaygınlığını kaybetmiştir. Ve bağlayıcısı Türkiye Türkçesi ağızlarında kullanım yaygınlığı ve sıklığını kaybetmiştir.

KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

İşaretler

—	: Normalden uzun ünlü
˘	: Normalden kısa ünlü
◌̣	: Yarı yuvarlak ünlü
◌̣̣	: Yarı ince yarı kalın ünlü
◌̣̣̣	: İkiz ünlü işaret
◌̣̣̣̣	: Ulama işareti
◌̣̣̣̣̣	: Yükselen ton işareti

Ünlüler

ā	: uzun a sesi
á	: a ile e arası ünlü
â	: Yarı yuvarlak a-o arası ünlü
ä	: Açık e sesi
ē	: Uzun e sesi
ε	: Çok kapalı e
è	: e ile i arası ünlü
ì	: ı ile i arası ünlü
ī	: Uzun ı sesi
ĩ	: Kısa ı sesi
ó	: o ile ö arası ünlü
ú	: u ile ü arası ünlü

Ünsüzler

F	: v ile f arası duyulan bir ünsüz
Ĝ	: Tonlu arka damak ünsüzü
ħ	: Sızıcı tonsuz art damak ünsüzüdür
ḥ	: Nefesli h sesi
Ḳ	: Kalın ünlülerle kurulan katı, patlamalı art damak ünsüzü
Ḳ̣	: Yarı tonlu art damak ünsüzü.
K	: Katı patlamalı, yarı tonlu ön damak ünsüzü
l	: Ön damak l'si
ñ	: Damak n'si
P	: Katı patlamalı, yarı-tonlu, çift dudak ünsüzü
ř	: Akıcı titretilmiş tonlu, dişeti ünsüzü

KISALTMALAR

- Alm.** : Almanca
Age. : Adı geçen eser
Agm. : Adı geçen makale
C : Cilt
Fr. : Fransızca
İng. : İngilizce
Osm. : Osmanlıca
S : Sayı
s : Sayfa
TDK : Türk Dil Kurumu
Yay. : Yayınları
ACİA : Acıpayam ve Çameli (Denizli) İlçeleri Ağzı
AEİA : Ankara Evren İlçesi Ağzı
AKYA: Akçadağ ve Yöresi Ağızları
BYA : Bartın ve Yöresi Ağızları
BKA : Bayat Köyleri Ağzı
DİCCA: Diyarbakır ili Çüngüş ve Çermik Ağzı
DMİA : Divriği Merkez İlçe Ağzı
EDİA : Edirne İli Ağızları
EYA : Eskişehir ve Yöresi Ağızları
İİA : İscehisar ve İhsaniye Ağzı
KİSBİA: Karaman İli Sarıveliler ve Başyayla İlçeleri Ağzı
NEKYA: Niğde İli Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağızları
SKA : Sarıcakaya Ağzı
ŞHA : Şuhut ve Yöresi Ağzı

KAYNAKLAR

- ABAZ Ayşe, **Çorum-İskilip ve Yöresi Ağızları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2004.
- ACARLAR Kevser, “mi Ekinin Türlü Kullanılışları”, **Türk Dili Dergisi**, Ağustos, Ankara 1970, C: XXII, S. 227, s. 358-363
- ACER Fatih, **Yerköy ve Yöresi Ağızları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2003.
- AKALIN Haluk Şükrü, “Eski Anadolu Türkçesinde Çün, Çünkü, Çünkükim Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş İsim Cümleleri”, **IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I** (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara 2007, s. 59-65.
- AKALIN Şükrü Haluk, “EAT’de Cümle Başı Edatlarıyla Kurulmuş Cümleler”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1995, C. 1995/1, S. 518, s. 156-163.

- AKALIN Şükrü Haluk, “Dede Korkut Kitabında Meger ile Kurulan Cümleler Üzerine”, **Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni** (6-10 Ekim 1998), Konya 1998, s. 1-14.
- AKÇAM Murat, **Torul ve Kelkit Yöresi Ağızları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1999.
- AKÇATAŞ Ahmet, **Çay Yörük Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 1996.
- AKÇAY Halit, **Sivashlı Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 1997.
- AKIN Lemi, Türkiye Türkçesinde Bağlaçlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi 2004.
- AKSAN Doğan, **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim 1, 2, 3**, TDK Yay., Ankara 1980.
- AKSAN Doğan, **Sözcük Türleri I**, TDK Yay., Ankara 1981.
- AKTAŞ Tahsin, “Metin Oluşumunda Bağlaçların Yeri”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1994, C. 1994/1, S.505, s. 53-63.
- AKYOL Senem, **Manisa Merkez Kuzeybatı Köylerinin Ağız Özellikleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi 2006.
- ALKAYA Ercan, **Kuzey Grubu Türk Lehçelerinde Edatlar**, Manas Yayıncılık, Elazığ 2007.
- ALKAYA Ercan, “Eski Türkçede –qına Ekini Türk Lehçelerinde Ve Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki Kullanımı Üzerine”, **Turkish Studies**, Volume 3/4, S. 10, s. 77-101.
- ALTINDİŞ Deniz, **Kayseri İli Gömürgen Kasabası Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2004.
- ARAT Reşit Rahmeti, “Türkçede Kelime ve Eklerin Yapısı”, **Makaleler I**, TKAE Yayınları, Ankara 1987, s. 1047-1052.
- ARSLAN Sema, “Türkiye Türkçesinde Küçültme ve Pekiştirme Kavramları ve –cık Eki Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 2002, S. 603, Mart, s. 224-228.
- ATABAY Neşe, vd., **Türkiye Türkçesinin Sözdizimi**, TDK Yayınları, Ankara 1981.
- ATALAY Besim, **Türk Dilinde Ekler ve Kökler**, TDK Yayınları, İstanbul 1942.
- ATAY Ayten, “Eski Türkçede ma / me Edatının Anadolu Ağızlarındaki Kalıntısı”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 2002, S. 610, Ekim, s. 826-828.
- ATMACA Emine, **Korkuteli ve Yöresi Ağızları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- AVCI Yusuf, **Amasya Aydınca Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi 2002.
- AYDIN Mehmet, “da / de Edatı İle İlgili Yayınlanmış Bir Yazı Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, S. 574, Ekim 1999, s. 881-884.
- AYDIN Mehmet, **Aybastı Ağzı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1992.

- BAĞCI Hasan, **Sarıcakaya Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 1997.
- BALCI Naci, **Gönen ve Köyleri Ağzlarının Ses ve Şekil Özellikleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi 2000.
- BALCI Naci, “Hiç ve ne... ne... Üzerine” **Çağdaş Türk Dili**, S. 126, s. 11-15, Aralık.
- BALCI Naci, “Edat Bağlamında Sözcük Türlerine Yeni Bir Bakış”, **Dil Dergisi**, S. 122 (Ekim-Aralık), s. 7-17.
- BANGUOĞLU Tahsin, **Anahatlarile Türk Grameri**, Dergâh Yay., İstanbul 1940.
- BANGUOĞLU Tahsin, **Türkçenin Grameri**, TDK Yayınları, Ankara 2004.
- BARUTÇU-ÖZÖNDER Sema, “Türkçede Edat Kavramı”, **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı I** (22-23 Ekim 1993), TDK Yayınları, Ankara 1995, s. 73-74.
- BAŞDAŞ Cahit, **Akçadağ Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi 1992, Malatya.
- BAŞTÜRK Mehmet, “Ama Bağlacına İletişimsel Sözcelem Açısından Bir Bakış”, **Çağdaş Türk Dili**, S. 34, s. 22-25, Ağustos
- BAYDAR Arzu Ertane, “+ki Eki Üzerine”, **TDK Yay., TDAY-Belleten 2004/II**, Ankara, s. 31-48.
- BAYRAKTAR Fatma Sibel, **Kayseri Merkez İlçe Ağzı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Trakya Üniversitesi 2000.
- BİLGEGİL Kaya, **Türkçe Dilbilgisi**, Dergah Yay., İstanbul 1982.
- BİLGİN Muhittin, **Anlamdan Anlatıma Türkçemiz**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002.
- BOZKURT Fuat, **Türkiye Türkçesi**, Cem Yay., İstanbul 1995.
- BURAN Ahmet, **Keban, Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağzları**, TDK Yay., Ankara 1997.
- BURAN Ahmet, “-ık Ekinin Anadolu Ağzlarında Kullanılışı”, TDK Yay., **TDAY Belleten**, Yay., Ankara 1999, s. 11-18.
- BURAN Ahmet, **Anadolu Ağzlarında İsim Cekim (Hal) Ekleri**, TDK Yay., Ankara 1996.
- BURAN Ahmet, “Türkçede Kelimelerin Ekleşmesi ve Eklerin Kökeni”, **3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996**, TDK Yay., Ankara, s. 207-214.
- Buran Ahmet, **Makaleler**, (Haz. : Ercan Alkaya, S. Kaan Yalçın, Murat Şengül), Turkish Studies Yay., Birinci Baskı, Ankara 2008.
- BURAN Ahmet-ALKAYA Ercan, **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Akçağ Yay., Ankara 2001.
- BURAN Ahmet-İLHAN Nadir, **Elazığ Yöresi Söz Varlığı**, TDK Yay., Ankara 2008.
- BÜLBÜL Gülfıye, **Balıkesir Bigadiç Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi 2007.

- 📖 BÜYÜKAKKAŞ Ahmet, **Niğde ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1996.
- 📖 CAFEROĞLU Ahmet, “Konya İlinin Ermenek Ağzı”, **TDK Yay., TDAY B.**, Ankara 1972, s. 1- 16.
- 📖 CAFEROĞLU Ahmet, **Anadolu Ağzlarından Toplamalar**, TDK Yay., Ankara 1994.
- 📖 CAFEROĞLU Ahmet, **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme I. Balıkesir, Manisa, Afyonkarahisar, İsparta, Aydın, İzmir, Burdur, Antalya, Muğla, Denizli, Kütahya Vilayetleri Ağzları**, TDK Yay., Ankara 1994.
- 📖 CAFEROĞLU Ahmet, **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme II. Oyunlar, Tekerlemeler, Yanıltmaçlar ve Oyun İstihlaları-Konya, İsparta, Burdur, Kayseri, Çorum, Niğde Vilayetleri Oyunları**, TDK Yay., Ankara 1994.
- 📖 CAFEROĞLU Ahmet, **Anadolu İlleri Ağzlarından Derlemeler**, TDK Yay., Ankara 1995.
- 📖 CAFEROĞLU Ahmet, **Orta Anadolu Ağzlarından Derlemeler Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara vilayetleri ile Afşar, Saçkaralı ve Karakoyunlu Uruklarının Ağzları**, TDK Yay., Ankara 1995
- 📖 CEMİLOĞLU İsmet, “Eski Anadolu Türkçesi Söz Diziminde Çün’lü Cümleler”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1999, C. 1994/1, S. 510, s. 409-513.
- 📖 CENGİZ Murat, **Saimbeyli (Adana) Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ 1998.
- 📖 CEYLAN Nazife, **Haldun Taner’in Öykülerinde Cümle Bağlayan Bağlaçlar**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi 2005.
- 📖 CIKIA Marika, “Pekiştirilmiş Kelimeler Türk Dilinde” **IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara 2007, s. 291-299.
- 📖 CİN Ali, “Hayır Kelimesi ve Türkçede Kullanılışı Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 2000, C. 2000/2, S. 582, Temmuz, s. 39-49.
- 📖 ÇAĞATAY Saadet, “Türkçede ki>erki”, TDK Yay., **TDAY-B.**, Ankara 1988, s. 245-250.
- 📖 ÇELİK Mehmet, “da’nın İşlevleri” **Dilbilim Araştırmaları**, Simurg Yayınları, Ankara 1999, s. 25-32.
- 📖 ÇİFTÇİ Musa, “Tanzimat Dönemi ve Günümüz Romanlarında Cümle Bağlayıcı, Bağlaçların İşlevleri ve Kullanım Sıklıkları”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 2007, C. XCIII, S. 662, s. 147-161.
- 📖 ÇOLAKOĞLU Bülent Kahraman, **Trabzon Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi 2003.
- 📖 DELİCE H. İbrahim, **Türkçe Sözdizimi**, 2. Baskı, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.
- 📖 DELİCEOĞLU Fatma, **Gesi, Ağırnas, Mimarsinan ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2002.
- 📖 DEMİR Necati, **Ordu İli ve Yöresi Ağzlarından Derlemeler**, TDK. Yay., Ankara 2001.
- 📖 DEMİR Necati –Şen Ülker, **Sivas İli ve Yöresi Ağzları**, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

- DEMİR Necati-Özkan Aydoğdu, **Giresun İli ve Yöresi Ağzları**, Giresun Valiliği Yay.,Giresun 2009.
- DEMİR Nurettin – Yılmaz Emin, **Türk Dili El Kitabı**, Grafiker Yayınları, Ankara 2003.
- DEMİR Nurettin, “Türkçede Vurgu, Türk Gramerinin Sorunları”, **TDK Yay.**, 22 Mart 2002, Ankara 2002.
- DEMİRAY, Erdinç, **Kepsut İlçesi ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi 2003.
- DEMİRAY Kemal, “Edatlar Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1968, C. XVIII, Nisan, S. 199, s.13-15.
- DEMİRAY Kemal, “de Bağlacı”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1974, C. XXX, S. 271, s. 933-935.
- DEMİRAY Kemal, **Temel Dilbilgisi**, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1984.
- DEMİRCAN Ömer, “Türkiye Türkçesinde Vurgulama ve Odaklama”, **TDK Yay.**, **TDAY-B**, Ankara 1978-79, s. 157-163.
- DEMİRCAN Ömer,“Türkçede Bağlam İşlevleri ve Bağlayıcılar”, **Türk Dilbilim Konferansı Bildirileri**, 9-10 Ağustos 1984, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, s. 31-48.
- DEMİRCAN Ömer, **Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Bileşmeleri**, 2. Basım, Papatya Yayıncılık, İstanbul 2005.
- DENY Jean, **Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi)**, (Çev. :A. U. Elöve), Maarif Matbaası, İstanbul 1941.
- DENY Jean, **Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları**, (Çev. : Oytun Şahin), TDK Yay.,Ankara 2004.
- DERİN İsmail, **Acıpayam ve Çameli (Denizli) İlçeleri Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1995.
- Derleme Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yay., Türk Tarih Kurumu Basımevi, C.12
- DEVELLİOĞLU Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat**, Aydın Yayınevi, Ankara 1984.
- DİNAR Talat, **Başmakçı ve Dazkırı Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2006.
- DİZDAROĞLU Hikmet, **Tümcebilgisi**, TDK Yayınları, Kalite Basımevi, Ankara 1976.
- DOBUR Battal, **Kadirli Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2002.
- DOĞAN Gürkan, “Ama Bağlacına Edim Bilimsel Bir Bakış”, **Dilbilim Araştırmaları**, Hitit Yay., Ankara 1994, s. 195-205.
- DOĞAN İbrahim, **Bünyan ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1991.
- DOĞAN Şaban, **Sivas Merkez İlçe ve Köyleri Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi 2001.

- 📖 DÜLGER Ersan, **Banaz İlçesi Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 2007.
- 📖 EBUZZİYA Tevfik, **Ne Edatı Neyfi Hakkında Tetebbuat**, İstanbul 1909
- 📖 ECKMAN Janos, **Çağatayca El Kitabı**, (Çev. : Günay Karaağaç), Akçağ Yayınları, Ankara 2005.
- 📖 ECKMAN Janos, “Çağataycada Yardımcı Cümleler”, **TDK Yay.**, **TDAY-B**, Ankara 1959, s. 27-58.
- 📖 EDİSKUN Haydar, **Türk Dilbilgisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988.
- 📖 ELGÜN Abdullah, **Akkışla ve Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1993.
- 📖 ELÖVE Ali Ulvi, “da/de Üzerine Bazı Düşünceler”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1958, S. 81, s. 454-456.
- 📖 ELÖVSET Abdullayev, Z., Türk Dillerinde Bağımlı Birleşik Cümlelerin Evrimi Üzerine, **Bilimsel Bildiriler**, TDK Yay., Ankara 1952, s. 519-523
- 📖 EMRE A. Cevat, “Türkçede Cümle”, **TDK Yay.**, **TDAY-B.**, Ankara 1954, s. 105-180.
- 📖 EMRE A. Cevat, **Türk Dilbilgisi**, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1940.
- 📖 EMRE Ali Ozan, ne...ne... Bağlacının Kullanımı Konusunda Tahir Balcı'nın Yanılgısı Var, **Çağdaş Türk Dili**, S. 130, s. 20-23, Aralık
- 📖 ERCİLASUN Ahmet B. -Olçay, Selahattin-Aslan, Ensar, **Arpaçay Köylerinden Derlemeler**, TDK Yay., Ankara 1998.
- 📖 ERCİLASUN Ahmet Bican, **Kars İli Ağzları**, TDK Yay., Ankara 2002.
- 📖 ERDEM Mehmet Dursun, “Anadolu Ağzlarında Görülen Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine” **Turkish Studies**, Volume 3/3 Spring, s. 201-504.
- 📖 ERDEM, Mehmet Dursun, **Asarcık Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi 2001.
- 📖 ERDOĞAN, Ferhat, **Şuhut ve Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2007.
- 📖 EREN Hasan, **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Bizim Büro Basımevi, 2. Baskı Ankara 1999.
- 📖 EREN M. Emin, **Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağzları**, TDK Yay., Ankara 1997.
- 📖 ERGİN Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Boğaziçi Yay., 5. Baskı, İstanbul 1993.
- 📖 ERGİN Muharrem, Orhun Abideleri, Boğaziçi Yay., İstanbul 1998.
- 📖 ERGÜL Çiğdem, **Gesi Yöresi Ağız Araştırması Folkloru Halk Edebiyatı Etnoğrafyası**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1999.
- 📖 ERSOY Necan Asım, **Fethiye Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi 2001.
- 📖 ERTEN Münir , **Diyarbakır Ağzı**, TDK Yay., Ankara 1994.

- FERAH Aysel, “Düşünce ve Bilgi Yapılarının Oluşumu Açısından Zarf ve Edatlar”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Bildiriler I**, (20-26 Eylül 2004), TDK Yay., Ankara 2004, s. 1159-1196.
- GABAİN A. Von, **Eski Türkçenin Grameri**, (Çev. : Mehmet Akalın), TDK Yay.,Ankara 1988.
- GALİP Güner, “Türkiye’de Kelime Etimolojisi Üzerine Yayımlanan Makalelere Dair Bir Bibliyografya Denemesi”, **Türklük Bilgisi Araştırmaları**, Vol. 30/II, 2006 Ankara 2006.
- GECE K. Mehmet, “Türkiye Türkçesinde Bağlı Cümle”, **Türk Dili Dergisi**, Ekim, C: 1998/II, S: 562, Ankara, s. 332-339
- GEDİZLİ Mehmet, **Kavaklıdere ve Yöresi Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi 1999.
- GEMALMAZ Efrasiyap, **Erzurum İli Ağzları I, II, III**, TDK Yayınları, Ankara 1995.
- GENCAN T. Nejat, “Ne...Ne Bağlacı Üzerine”, **Türk Dili Dergisi C. XXI**, S. 220, Ankara 1970, s. 264-271.
- GENCAN T. Nejat, “Edat Tümleçleri”, **Türk Dili Dergisi**, Eylül, C. XVI, S. 192, Ankara 1967, s. 907-911.
- GENCAN T. Nejat, “Edatlar ve Edat Tümleçleri”, **Türk Dili Dergisi**, Mart, C. XVII, S. 198, Ankara 1968, s. 680-684
- GENCAN T. Nejat, **Dilbilgisi**, TDK Yay., İstanbul 1971.
- GÖĞÜŞ Beşir, “Türkçede Cümlemsilerin Kuruluşu Ve Temel Cümlecige Bağlanma Şekiller”, **TDK Yayınları, TDAY-B**, Ankara 1969, s. 89-142.
- GÖKÇUR Engin, **Van ve Merkez Köyleri Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi 2006.
- GÖNEN Mehmet Emin, **Van Gölü Kuzey Havzası Ağzları**, Dicle Üniversitesi 2003.
- GRÖNBECH K., **Türkçenin Yapısı**, (Çev. : Mehmet Akalın), TDK Yay., Ankara 1995.
- GUVCİ Keziban, **Kayseri-İncesu İlçesi Subaşı Köyü Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2004.
- GÜL Rıza, **Gaziantep Barakları Ağzı**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana 1999.
- GÜL Rıza, **Kilis Merkez ve Köyleri Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi 1993.
- GÜLENSOY Tuncer, **Kütahya Yöresi Ağzları**, TDK Yay., Ankara 1988.
- GÜLENSOY Tuncer, **Türkçe El Kitabı**, Akçağ Yay., Ankara 2000.
- GÜLENSOY Tuncer, **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara 2007.
- GÜLENSOY Tuncer-BURAN Ahmet, **Tunceli Yöresi Ağzlarından Derlemeler**, Boğaziçi Yay., İstanbul 1993
- GÜLENSOY Tuncer-BURAN Ahmet, **Elazığ Yöresi Ağzlarından Derlemeler I**, TDK Yay., Ankara 1994.

- 📖 GÜLENSOY Tuncer-ALKAYA, Ercan, **Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası**, Akçağ Yay., Ankara 2003.
- 📖 GÜLSEREN Cemil, **Malatya İli Ağzları**, TDK Yay., Ankara 2000.
- 📖 GÜLSEVİN Gürer, **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, TDK Yay., Ankara 1997.
- 📖 GÜLSEVİN Gürer, **Uşak İli Ağzları**, TDK Yay., Ankara 2002.
- 📖 GÜLSEVİN Gürer, “Türkçede ‘Sıra Dışı Ekler ve Eklerin Tasnif-Tanımlama Sorunu Üzerine”, **Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri I**, (20-26 Eylül 2004), TDK Yay., Ankara 2004, s. 1267-1283.
- 📖 GÜNAY Turgut , **Rize İli Ağzları**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1978.
- 📖 GÜNAY Esra Gülin, **Adıyaman–Merkez, Kahta, Gerger, Samsat Yöresi Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 2008.
- 📖 Güncel Türkçe Sözlük, www.tdk.gov.tr/bts
- 📖 GÜNEŞ Sezai, **Türk Dili ve Anlatım Bilgisi**, Dokuz Eylül Üniversitesi. RektörlükMatbaası, İzmir 1999.
- 📖 GÜNŞEN Ahmet, “Eski Türkçe (Köktürkçe)’nin Cümle Yapısı Ve Tahlili”, **Tuncer Gülensoy Armağanı**, Bizim Gençlik Yayınları, Kayseri 1995, s. 229-241.
- 📖 GÜNŞEN Ahmet, **Kırşehir ve Yöresi Ağzları**, (İnceleme-Metinler-Sözlük), TDK Yay., Ankara 2000.
- 📖 GÜRSOY Naskali Emine, **Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu**, TDK Yayınları, Ankara 1997.
- 📖 HACIEMİNOĞLU Necmettin, “Da/de Edatı Hakkında”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Ankara 1968, C.XVI, s. 81-100
- 📖 HACIEMİNOĞLU Necmettin, **Türk Dilinde Edatlar**, M. E. B. Yayınları, İstanbul 1984.
- 📖 HACIEMİNOĞLU Necmettin,“Türk Dilinin Mantık Sistemi ve Kelime Aileleri”, **Türk Kültürü Araştırmaları** (M. Ergin Armağanı), Yıl: XXVIII/1-2, Ankara 1992, s. 179-195.
- 📖 HAŞİMİ Ahmet, **Hassa Ağzı İncelemesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, YüzüncüYıl Üniversitesi 2001.
- 📖 HATİPOĞLU Vecihe, “Kelime Grupları ve Kuralları”, **TDK Yay., TDAY-B**, Ankara 1964, s. 203-264.
- 📖 HENGİRMEN Mehmet, **Türkçe Dilbilgisi**, Engin Yayınevi, 3. Baskı, Ankara 1998.
- 📖 HÜNERLİ Bülent, **Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne 2006.
- 📖 İLASLAN Özlem, **Adana İli Yüreğir ve Yöresi Göçmen Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2005.
- 📖 İLASLAN Ümit, **Yozgat-Çandır Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2006.
- 📖 İLHAN Nadir Türkçede Ek+Kök/Kök+Ek Kaynaşmasıyla Ortaya Çıkan Ekler, **Turkish Studies**, Volume 4/8 Fall, s. 1572-1594
- 📖 İmla Kılavuzu (2005), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara

- İŞCANOĞLU İlnur Bayrak, **Eldivan İlçesi (Çankırı) Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 2007.
- JOHANSAN Lars, “Fiilimsi Önermelerinin Görevleri Üzerine”, **Bilimsel Bildiriler I 1972**, s. 527-529.
- KALAY Emin, **Edirne İli Ağzıları**, TDK Yay., Ankara 1998.
- KALAY Emin, **Edirne İli Havsa İlçesi ve Köyleri Ağzıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi 1990.
- KANTARCI İrfan, “Diye Kelimesi Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1957, S. 168, Mayıs, s. 661 662.
- KARAAĞAÇ Günay, **Türkçenin Söz Dizimi**, Kesit Yay., İstanbul 2009.
- KARADAĞ Sibel, **Dalaman Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi 2001.
- KARAHAN Leylâ, “Türkçede Birleşik Cümle Problemi”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1994, Ocak 1994, C:1994/I, S: 505, s. 19-23.
- KARAHAN Leylâ, **Türkçede Söz Dizimi (Cümle Tahlilleri)**, Akçağ Yay., Ankara 1995.
- KARAHAN Leylâ, **Anadolu Ağzılarının Sınıflandırılması**, TDK Yay., Ankara 1996.
- KARAHAN Leylâ, **Sonra Önce Kelimelerinin Edat Kategorisi İçerisindeki Durumu, Uluslararası Türklük Araştırmaları Sempozyumu (25-27 Nisan 2007)**, Erzurum, Dil Araştırmaları, Sayı 1, Ankara 2007, s. 39-48
- KARAMAN Sevgi, **Çiçekdağı ve Yöresi Ağzıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1997.
- KARAÖRS Metin, **Türk Lehçelerinde Karşılaştırmalı Şekil ve Cümle Bilgisi (Cümle Tahlilleri)**, Akçağ Yay., Ankara 2005.
- KARASAKALOĞLU Nuri, **Aydın Merkez Ağzı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi 2005.
- KARATEKİN Selami, **Niğde İli-Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağzıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi 2003.
- KAYNAK Oya, “Türkçede Bağlaçlar”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1969, C. XIX, S. 209, s. 697-705.
- KAYNAK Oya, **Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler**, TDK Yayınları, Ankara 1979.
- KELEŞ İrfan, **Şabanözü Yöresi Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1986.
- KILIÇ Mine, **Kahramanmaraş Merkez Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi 2001.
- KIRLI Ali, **Ula ve Yöresi Ağzıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1994.
- KİBAR Osman, **Biga Yöresi Ağzıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, On Sekiz Mart Üniversitesi 1998.

- 📖 KİREMİT Mehmet, **Yapraklı İlçesi (Çankırı) Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1986.
- 📖 KOCAMAN Ahmet, “Dilde Bağlama ve Anlam İlişkileri Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1979, C.XXXIX, S. 332, s. 397-401.
- 📖 KOÇ Nurettin, **Yeni Dilbilgisi**, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1990.
- 📖 KONONOV A. N., “Türkçede Birleşik Cümle Problemi”, **TDK Bilimsel Bildiriler**, TDK Yay., Ankara 1957, s. 179.
- 📖 KORAŞ Hikmet, **Karaman ve Yöresi Ağızları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1992.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Anadolu Ağızlarının Etnik Yapı ile İlişkisi Sorunu”, **TDK Yay., TDAY-B.**, Ankara 1971, s. 21-32
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Türkçede Ek Yığılması Olaylarının Meydana Gelişi Üzerine”, **TDK Yay., TDAY-B. 1960**, Ankara 1960, s. 173-180.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Türkiye Türkçesinin ki Bağlacı, ki Şüphe Edatı Arasındaki Yapı ve Görev Ayrılığı”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, C: I, TDK Yayınları, Ankara 1961, s.620-624.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, **Bartın ve Yöresi Ağızları**, TDK Yay., Ankara 1994.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, **Güney-Batı Anadolu Ağızları**, TDK Yay., Ankara 1994.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, **Nevşehir ve Yöresi Ağızları**, TDK Yay., Ankara 1994.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Türkçede ok/ök Kuvvetlendirme (intensivum) Edatı Üzerine”, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, Birinci Cilt, TDK Yay., Ankara 1995, s. 98-109.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Türkiye Türkçesinde Edat”, **Türk Gramerinin Sorunları II**, TDK Yay., Ankara 1999, s. 419-420.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Türkçede Edat Konusu ve Gramerlerimizde Bu Konu İle İlgili Sınıflandırma Sorunu”, **Hasan Eren Armağanı**, TDK Yay., Ankara 2000, s. 226-236.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara 2003.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, “Bağlaçlar ve Türkiye Türkçesindeki Oluşumları”, **IV. Uluslar arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara 2007, s. 1083-1090.
- 📖 KORKMAZ Zeynep, **Türkiye Türkçesinin Grameri (Şekil Bilgisi)**, TDK Yay., Ankara 2007.
- 📖 KORKMAZ Zeynep vd., **Türk Dili Kompozisyon Bilgileri**, Yükseköğretim Matbaası, Ankara 1990.
- 📖 KORKMAZLAR Alaaddin, **Talas ve Yöresi Ağızları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1991.
- 📖 KUYUMCU Osman, **Türkçenin Hemsin Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi 2006.
- 📖 KÜÇÜK Sabahattin, “Türkçede Şüphe Bildiren “ki” Edatı Üzerine”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Elazığ 1981, C. 3, S. 1, s. 139-146.

- 📖 KÜÇÜKASLAN Cihat, **Sakarya İli Ferizli ve Söğütlü İlçeleri Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi 2005.
- 📖 KÜÇÜKER Paki, **Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağzıları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 1988.
- 📖 Lİ Yong Song, **Türk Dillerinde Sontakılar**, Kebikeç Yay., İstanbul 2004.
- 📖 MANAV Aslı, **Denizli'nin Güney İlçesi Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi 2006.
- 📖 MANSUROĞLU Mecdut, "Türkçe Cümle Çeşitleri ve Bağlayıcıları", **TDK Yay., TDAY-B.**, Ankara 1955, s. 59-71.
- 📖 MEHMEDOĞLU Alaeddin, "Girişik Karmaşık Cümle Sintaksisi Hakkında", **Uluslararası Türk Dili Kongresi 1992 Bildirileri**, TDK Yay., Ankara 1996, s. 487-500.
- 📖 MEHMEDOĞLU Alaeddin, "Türk Dilinde Girişik Cümle Meselesi", **3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı 1996**, TDK Yay., Ankara 1999, s. 745-768.
- 📖 MEHMEDOĞLU Alaeddin, Bağimli Birleşik Cümle Üzerine, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1999, Mart, C: 1999/I, S. 567, s. 222-229
- 📖 MEHMEDOĞLU Alaeddin, "Türkiye Türkçesinde Birleşik Cümle Üzerine", **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, (20-26 Eylül 2004), TDK Yay., Ankara 2004, s. 2065-2102.
- 📖 MEHMEDOĞLU Alaeddin-BURAN Ahmet, **Karşılaştırmalı Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, Nil Yay., Ankara 1994.
- 📖 TUĞRUL Mehmet, "Tümleç Tartışması", **Dilbilgisi Sorunları II**, TDK Yay., Ankara 1972, s.201.
- 📖 MENABİT Ciden Sena, **Cümle Bilgisi Açısından Ne...ne, Hem...hem, Ya...ya, ister...ister, Bağlama Edatları**, Yayınlanmamış yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi 2001.
- 📖 MENABİT Ciden Sena, "Ne...ne'li veya ne...ne'de Bağlama Edatlarında Olumsuzluk Sorunu", **TDK Yay., TDAY-B**, Ankara 2004, C. I, s. 71-92.
- 📖 MERTOL Tulum, **Sinanpaşa Maarifetname Metin ve Ki'li Birleşik Cümle Üzerinde Bir İnceleme**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Doçentlik Tezi, İstanbul 1978.
- 📖 MIHÇIOĞLU Cemal, "Ve Bağlacı Üzerine", Mayıs 1975, C: XXXI, S: 284, s. 399-400
- 📖 MIHÇIOĞLU Cemal, "Ve Bağlacından Nasıl Kurtuluruz?", Nisan 1975, C: XXXI, S: 283, s. 253-261
- 📖 MİRATA Türker, "Değinilen ve Bağlacı Üzerine", **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1975, C. XXXI, S. 285, s. 492.
- 📖 MIHÇIOĞLU Cemal, "Ve Bağlacı Üzerine", **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1975, C. 31, S. 285, TDK Yayınları, s. 492.
- 📖 MUTLU Hüseyin Kahraman, **Bahkesir İli Ağzıları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi 2008.

- 📖 NİŞANYAN Sevan, **Sözlerin Soyağacı Çağdaş Türkçenin Etimolojik Sözlüğü**, Adam Yay., Ankara 2003.
- 📖 OĞRAŞ Şerife, **Elazığ İli Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ 2000.
- 📖 OLCAY Selahattin, **Doğu Trakya Yerli Ağzı**, TDK Yay., Ankara 1995.
- 📖 OLCAY Selahattin, **Erzurum Ağzı**, TDK Yay, Ankara 1995.
- 📖 ORUÇ Birsnel, **Oğuz Grubunda Edatlar**, İstanbul Üniversitesi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1994.
- 📖 ORUÇ Birsnel, “Türkiye Türkçesinde Kullanılan Çekim Edatları Üzerine Görüş Farklılıklarından Kaynaklanan Problemler”, **Türk Gramerinin Sorunları II**, TDK Yay., 1, Ankara 1999, s. 421-430.
- 📖 OYAR Ahmet, **Salihli İlçesi ve Köyleri Ağzlarından Derlemeler**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi 1998.
- 📖 ÖÇALAN Muharrem, **Sakarya İli Ağzları**, Yayımlanmamış Doktora, Erciyes Üniversitesi 2004.
- 📖 ÖKÜZCÜ İbrahim, **Türkçede Cümle Bağlayıcıları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1989.
- 📖 ÖNER Mustafa, “Türkçede Soru ve Belirsizlik”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1998, S. 557 Mayıs-1998, s.401-411.
- 📖 ÖNER Mustafa, “Edatların Karşılaştırma ve Sınırlandırma Bağlantıları”, **TDK Yay., TDAY-B.**, 1999/ I-II, Ankara 2003, s. 147-157.
- 📖 ÖRNEKKOL Fatih, **Emirdağ Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2006.
- 📖 ÖRÜNDÜ Fuat, **Trabzon ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi 2001.
- 📖 ÖZCAN Aynur, “Özbek ve Türkiye Türkçesinde Olasılık-Tahmin Bildiren Modal Sözler”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, 20-26 Eylül 2004, TDK Yay., Ankara 2004, s. 2253-2264.
- 📖 ÖZÇELİK Sadettin, **Urfa Merkez Ağzı**, TDK Yay., Ankara 1997.
- 📖 ÖZÇELİK Sadettin, “Türkiye Türkçesinde Cümle Başı Edatlarının Anlam Fonksiyonları Üzerine”, **IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara 2007, s. 1329-1336.
- 📖 ÖZÇELİK Sadettin-BOZ Erdoğan, **Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı**, TDK Yay., Ankara 2001
- 📖 ÖZDEN Muharrem, **Bilecik İli, Söğüt İlçesi ve Köyleri Ağız Araştırması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi 2000.
- 📖 ÖZER Osman, **Karlıova ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 1990.
- 📖 ÖZİŞİK Sevi, **Muğla İli Ağzlarının Türkmen Türkçesi Ağzlarıyla Karşılaştırılması**, Ege Üniversitesi 2007.

- ÖZKAN İbrahim Ethem, **Ardanuç ve Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1994.
- ÖZKAN İbrahim, **Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2001.
- ÖZKAN M. – ESİN O. – TÖREN H., **Yüksek Öğretimde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım**, Filiz Kitabevi, İstanbul 2001.
- ÖZKAN Mustafa, “Eski Türkiye Türkçesinde ki/kim Bağlaçlarının Kullanılışı Üzerine”, **IV. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, (24-29 Eylül 2000), TDK Yay., Ankara 2007, s. 1405-1416.
- ÖZKAN Mustafa–SEVİNÇLİ Veysi, **Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)**, Akademik Kitaplar, İstanbul 2009.
- ÖZMEN Mehmet, “Da/De Bağlama ve Kuvvetlendirme Edatının Türeyişi”, **Selçuk Üniversitesi Fen-Ed. Fak. Dergisi**, Konya 1987, S. 4, s. 73-79.
- ÖZMEN Mehmet, “Türkçede Değil Kelimesi ve Anlamları”, **TDK Yay., TDAY-B. 1995**, TDK Yayınları, Ankara 1997, s. 315-368.
- ÖZMEN Şeyda, **Muş-Merkez Ağızı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Fırat Üniversitesi 2007.
- ÖZÖNDER Barutçu Sema, Türkçede Edat Kavramı, **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı (22-23 Ekim 1993)**, Ankara 1995.
- ÖZTÜRK İrfan, **Adilcevaz Ağızı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi 2001.
- PAÇACIOĞLU Burhan, **Sivas İlbeyli Ağızı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1987.
- PEHLİVAN Serkan, **Rize İli Hemşin Ağızı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 2002.
- PİLANCI Hülya, **Eskişehir ve Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1991.
- POLAT Fadime, **Şavşat ve Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2000.
- SAĞIR Mukim, **Erzincan ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay., Ankara 1995.
- SAN Sabri Özcan, **Gümüşhane Kültür Araştırmaları ve Yöre Ağzları**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1990.
- SARIYILDIZ Nurettin, **Boğazlıyan ve Yöresi Ağzları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1996.
- SAVRAN Hülya, “Birleşik Cümle Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1999, Nisan, C: 1999/I, S: 568, s. 325-330
- SAVRAN Hülya, “Eski Türkiye Türkçesinde Kim Bağlaçlı Yardımcı Cümleler”, **TDK Yay., TDAY-B**, Ankara 2003, C. I-II, S. 42, s. 225-238.
- ŞÇERBEK A. M, “Tarih Bakımından Türkçe Kelimelerin Şekil Yapısı”, **TDK Yay., TDAY-B**. 1994, TDK Yayınları, Ankara 1996, s. 123-130.

- 📖 SİNAN Ahmet Turan, **Akçadağ, Doğanşehir ve Darende Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 1992.
- 📖 SOLMAZ Erhan, **Bolvadin, Çay ve Çobanlar Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2007.
- 📖 ŞAHİN Eda, **Bayat Merkez Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 1999.
- 📖 ŞAHİN Hatice, “Var ve Yok Kelimeleri Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1999, Nisan, S. 568, s. 312-323.
- 📖 ŞAHİN Hatice, “Evet ve Hayır Kelimeleri Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, S. 593, Mayıs 2001, s. 528-535.
- 📖 ŞAŞTIM Zafer, **Arıcak (Elazığ) ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 2003.
- 📖 ŞENYİĞİT Yavuz, **Sultandağı Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2006.
- 📖 ŞERİFOĞLU Yasin, “Kırgız Türkçesi Ağzlarındaki “da” Edatı Üzerine”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, (Prof. Dr. Fahrettin Kırzıoğlu’na Armağan), S. 134, Mart-Nisan 2003, TÜDAV Yayınları, s. 165-167.
- 📖 ŞİMŞEK Rasim, **Örneklerle Türkçe Söz Dizimi**, Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj Sanayi A. Ş. 1987.
- 📖 TAŞ Pınar, **Şarkışla ve Yöresi Ağzları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2006.
- 📖 TEKDAL İsmail, **Sakarya İli Kaynarca İlçesi Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi 2001.
- 📖 TEKİN Şinasi, “Uygurcada Yardımcı Cümleler Üzerine Bir Deneme”, **TDK Yay., TDAY-B.**, Ankara 1965, s. 35-63.
- 📖 TEKİN Talat, “da/de Bağlayıcısının Türeyişi”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1958, C. VII, S. 78, s. 276- 277.
- 📖 TEKİN Talat, “daha Zarfı ve da/de Edatı Hakkında”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1958, C. VII, S. 83, s. 560-562.
- 📖 TEKİN Talat, “Nite – Nitekim” **Türk Dili Dergisi**, Nisan Ankara 1959, S. 91, s. 413,.
- 📖 TEKİN Talat, “Olumsuzluk eki –ma/-me’nin Etimolojisi”, **Makaleler** (Yay. : Emine Yılmaz-Nurettin Demir) Ankara 2003, s. 247-252.
- 📖 TİKEN Kamil, “E. A. T’de Edatlarla Kurulan Zarf Fiillerin İfade ve İşlevleri, **TDK Yay., TDAY-B.**, Ankara 1997, s. 397-429
- 📖 TOK Turgut, **Denizli İli Güney ve Güneybatı Bölgesi Ağzları**, Pamukkale Üniversitesi 2002.
- 📖 TOKATLI Suzan, Anadolu Ağzlarında Ki bağlama Edatıyla Kurulan Yardımcı Cümleler, **Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 21 Yıl : 2006/2 (453-465 s.)

- 📖 TOKATLI Suzan, “Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde “Ki”, “Kim” Bağlama Edatı ve İlgi Zamirinin Zaman ve Kip Eklerine Yüklediği Görevler”, **Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi** 2005, C. 6, S. 1, s. 133-148.
- 📖 TOPALOĞLU Ahmet, **Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, Ötüken Yay., İstanbul 1989.
- 📖 TOPBAŞ Seyhun-ÖZCAN Hülya, “Anlatılarda Bağlaç kullanımı Normal Çocuklar ve Özel Eğitim Gereksinimli Öğrenciler Arasında Bir Karşılaştırma”, IX. Dilbilim Kurultayı 25-27 Mayıs 1995, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Yay s. 82-96
- 📖 TORUN Yeter, Türkiye Türkçesinde Tekrarlı Bağlaçların Oluşturduğu Bağlama Gruplarının Sözdizimindeki Kullanımları Üzerine, **Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** 2007, C. 16, S. 2, s. 503-510
- 📖 TÜREDİ Kerim, **Karaman İli Sarıveliler ve Başyayla İlçeleri Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi 2002.
- 📖 **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı I**, (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara 1995.,
- 📖 **Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı II**, (26 Mart 1994 – 17 Nisan 1998), TDK Yay., Ankara 1999,
- 📖 TÜRK Vahit, Türkçede İsim ve Fiil Olarak Ortak Kullanılan Bazı Kelimeler Üzerine” **3. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri** (1996), TDK Yay., s. 1165-1173.
- 📖 **Türkiye Türkçesi Ağzları Sözlüğü**, www.tdkterim.gov.tr/ttas.
- 📖 UYSAL Bilal, **Dinar ve Evciler Yöresi Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi 2007.
- 📖 ÜMÜT Adem, **Yozgat Sorgun İlçesi Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 2006.
- 📖 ÜNLÜ Şemsettin, “Ve Sözcüğü”, **Türk Dili Dergisi**, C. 26, S. 251, s. 521-523. Ankara 1972.
- 📖 ÜRÜN Kazım Ahmet, **Arapçada Bağlaçlar**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi 1989.
- 📖 ÜSTÜNER Ahat, **Türkçede Pekiştirme**, Fırat Üniversitesi Basımevi, Elazığ 2003.
- 📖 ÜSTÜNOVA Kerime, Ama'nın İşlevleri, **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi** (2006/1) S. 10, s. 79-92
- 📖 VARDAR Berke , **Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay., İstanbul 2002.
- 📖 YAĞCI İlyas, **Devrez Vadisi Ağzı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1986.
- 📖 YAMAN Ertuğrul, “Türkiye Türkçesi ve Özbek Türkçesinde “mi” Soru Ekinin Kullanılışı”, **Türk Dili Dergisi**, S. 526, Ekim 1995, s. 1113-1120.
- 📖 YAMAN Ertuğrul, “Özbek Türkçesinde Edatların Yapıları ve Kullanımları”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, (20-26 Eylül 2004), TDK Yay., Ankara 2004, s. 3155-3162.
- 📖 YAPA Zafer, **Japonca Bağlaçlar ile Türkçe Bağlaçlar Arasında Anlambilim açısından Bir Karşılaştırma**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1995.

- YAVUZ Serdar, **Karakeçili Ağzı (Kırıkkale)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 2003.
- YAZICI Hüseyin, **Arapçada Bağlaçlar**, Dağarcık Yay., İstanbul 1998.
- YAZICI Serdar, **Dörtüol Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi 2006.
- YELOK Veli Savaş, **Divriği Merkez İlçe Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 1999.
- YENER Cemil, “Antakya Ağzı Üzerine”, **Türk Dili Dergisi**, Ankara 1990, C. 4, S. 21, s. 34-38.
- YEŞİLKAYA Mehmet, **Gerger Merkez ve Köyleri Ağızları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi 2007.
- YEŞİLÖZ Zafer, **Nevşehir İli Ürgüp ve Avanos Yöresi Ağızları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 1993.
- YILDIRIM Ayşe, **Niğde İli İçmeli Kasabası Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi 2004.
- YILDIRIM Faruk, **Çukurova Ağızları -Adana ve Osmaniye Ağızları**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi 1999.
- YILDIRIM Mehmet, **Ankara Beypazarı İlçesi Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi 2007.
- YILDIRIM Ünal, **Ayrancı (Karaman) Yöresi Ağızları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi 2007.
- YILMAZ Mehmet, **İscehisar ve İhsaniye Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2006.
- YÜCE Nuri, “Bazı Nadir Sözcükler Ve İlginç Bir Ek Üzerine”, **V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı Bildirileri II**, (20-26 Eylül 2004), TDK Yay., Ankara 2004, s. 3275-3298.
- ZEYBEK Fatih Süleyman, **Bayat Köyleri Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2008.
- ZEYBEK Harun, **Sinanpaşa Ağzı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi 2007.